https://achterderug.nl

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Alle jaren in Augustus leest men in de bladen over den *Hartjesdag* te Amsterdam. Weet u ook te zeggen wat dat toch eigenlijk is, daar u vaak over oud-Amsterdam spreekt of schrijft?

R. B.

Antw. Dat is wel meer gevraagd en 't antwoord mag wel vóór alles luiden: 't is een dag, waarop men zich bijna schaamt Amsterdammer te zijn.

Elken derden Maandag in Augustus breekt dit onuitgeschreven feest aan, dat alleen in de mindere buurten „gevierd" wordt. Tegen den middag vertoonen zich groepjes kakelbont opgeschikte kinderen, die achter elkaar voortsjokken, een liedje uitschreeuwend, dat letterlijk luidt:

Hartjes jage
Deur de stal en deur de wage,
Annebakkerij
Steek 'em in je zij
Steek 'em in je broek
Datte me de koekoek hale moet.

Deze bare onzin wordt onophoudelijk opgedreund, gelijk het even onzinnige „Adam die had zeven zonen" bij de bekende springprocessie te Echternach. Later op den dag verschijnen opgeschoten jongens en meiden, verkleed, soms de mannen als vrouwen en deze als mannen, en zwieren, dolle en gemeene pret makende, langs de straat. 's Avonds komen er nog allerlei wijven en kerels en gemeene vrouwspersonen bij, soms in open rijtuigen rondrijdende. Alles schreeuwt en tiert, bulkt en loeit, velen zijn beschonken en in sommige buurten duurt de herrie tot laat in den avond. Een niet ongevaarlijk vermaak is daarbij het afsteken van of werpen met allerlei klein vuurwerk. Vroeger was vooral de Haarlemmerdijk, een straat in Amsterdam, het geliefd oord der feestgangers en stonden daar ook eenige kramen. Nu niet meer.

Vanwaar nu heel dat walgelijk schouwspel, die broddronkenheid, dat getier en die walgelijke kluchten? Op deze vraag krijgt ge tot eenig antwoord: „'t Is Hartjesdag." Waartoe verkleeden en bedrinken zich die kerels en wijven? Ze gaan „hartjes jagen." Wat dat zeggen wil kan men elken Augustus in de bladen lezen, of zelf gaan zien. Toch moet zulk een dag een of anderen oorsprong hebben; deze nu wordt gezocht in het volgende.

Gravin Jakoba van Beieren, die over Holland regeerde omstreeks 1420, telde vele aanhangers onder de edelen die de zoogenaamde Hoeksche partij vormden en ook in de streek rondom Haarlem vrij talrijk waren. Men denke slechts aan het geslacht van Brederode, dat daar uitgestrekte bezittingen had. Door haar nu werd, om het volk in die streken en in het aangrenzende Amstelland, waarin Amsterdam ligt, genoegen te doen, aan allen vrijheid gegeven om op den bekenden Augustusdag vrijelijk te jagen op herten en ander wild in het bosch bij Haarlem, thans den Hout en verder. Men mocht daarbij echter als wapenen alleen stokken en knuppels gebruiken. Velen uit Amsterdam en Haarlem maakten zich deze gelegenheid ten nutte, en al kwam natuurlijk niet elk met een hert thuis, toch werd de dag een feestdag, waarvan de Hartjesdag nog het jammerlijk overblijfsel is.

Vraagt de lezer nu wat hiervan waar is, dan moet ik helaas antwoorden: waarschijnlijk heel weinig.

Vooreerst toch is nergens het bestaan van eenig stuk bekend, waaruit blijkt dat Jakoba dit verlof heeft gegeven. En onze voorouders waren toch hoogst zorgvuldig in het bewaren van dergelijke bewijsstukken. Ten tweede liep destijds de weg van Amsterdam naar Haarlem nog over den Spaarndammerdijk, zoodat een voetganger een uur of vijf werk had om van Amsterdam naar den Hout te wandelen. 't Is moeilijk aan te nemen, dat de Amsterdammers zich een uur of tien reizens zullen getroost hebben voor de zeer twijfelachtige kans om daar ginds eenig wild te bemachtigen. Te meer daar de verhouding tusschen de burgers der verschillende steden soms alles behalve vriendschappelijk, en het gevaar voor ongewenschte ontmoetingen lang niet denkbeeldig was. Doch wat m. i. het meest zegt is, dat, ware de uitlegging juist, de Hartjesdag wel allereerst in Haarlem zou gevierd worden. En daar is hij geheel onbekend.

Tot nog toe is de oorsprong van dezen dag niet op afdoende wijze aangetoond. Men zal m. i. dien hebben te zoeken in zeker verband met de befaamde Haarlemsche kermis, die mede omstreeks half Augustus valt en nog jaarlijks, helaas, honderden Amsterdammers trekt. De Hartjesdag kan een staartje van dat feest zijn. Daarop wijzen ook de kramen en het loopen naar den Haarlemmerdijk. Doch ook zoo blijft nog veel onopgelost. Hoe eer echter de Hartjesdag verdwijnt, hoe beter.

M. v. L. te H. — We doen gaarne voor de lezers wat we kunnen; dat het u dienen kan doet ons genoegen.

Onze lezer D. M. K. Ez. te L. vraagt: Wilt u zoo goed wezen mij de volgende vragen te beantwoorden:

1. Hoe worden de geestelijken genoemd, die ten tijde van oorlog de gewonden bezoeken?

2. Wat beteekent: Iemand met Argusblikken aanzien?

3. Wat beteekent: Het vonnis gaat over in kracht van gewijsde?

4. Wat is Apostolische liefde?

Antw. 1. Daar wij Protestanten geen geestelijken hebben, zoo kan dit alleen zien op Roomschen en Grieken. Zij nu spreken in dit geval, zoover ik weet, van pastoor, priester, aalmoezenier en pope. De leeraars, die met het leger uittrekken, noemen wij veldpredikers.

Antw. 2. Deze uitdrukking stamt uit de fabelleer: Juno, de vrouw van den god Jupiter, had een bewaker, Argus genaamd, aangesteld, om te passen op zekere juffrouw Io, die door haar in een koe was veranderd. Deze Argus had — er waren toen nog geen brillen — honderd oogen, waarvan vijftig dienst deden, terwijl de andere vijftig hun nachtrust kregen. De god Mercurius doodde echter den oppasser, en nu versierde Juno haar vogel, den pauw, met de honderd oogen van Argus, die het beest nog in zijn staart draagt, gelijk voor elk te zien is. De uitdrukking wil dus zeggen: zeer scherp toezien.

Antw. 3. Liever: „krijgt kracht" enz. „Wijzen" was vroeger ook *vaststellen, bepalen*, zoodat iets gebeuren moest. Er wordt dus bedoeld, dat het vonnis van kracht wordt, ten uitvoer kan gelegd worden.

Antw. 4. Dit doelt op liefde, die niet zichzelf of aardsch voordeel beoelt, maar alleen het belang van hem (of haar) dien zij geldt.

A. J. H.

VARIA.

Gelijk.

Gods wegen zijn Hebreeuwsch, gelijk Zijn heilge blaân:
Alleen van achtren af gelezen te verstaan.

A. J. H.

https://achterderug.nl

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

(Vragen voor deze rubriek in te zenden aan het Bureau „Timotheüs" onder motto „Letterkunde." Men sluite een 5 cts. postzegel in)

Onze lezeres Mej. A. M. te L. vraagt: Kunt u mij ook zeggen wat de uitdrukking beduidt: „Ieder woord was voor haar als de speer van Ithuriel?"

Antw. Waarschijnlijk wordt hier gedoeld op den verderfengel, die wordt voorgesteld met een zwaard in de eene, een speer in de andere hand. „Ithuriel" is, gelijk meer namen van engelen, er een door de menschen uitgedacht. In den Bijbel komen slechts twee namen van engelen voor: Gabriël en Michaël.

't Volgend schrijven is van W. M. te 's-Gr.: Mag ik u vriendelijk verzoeken mij eenige toelichting te geven tot het verstaan van Gen. 4, vers 7?

Daar staat o.m.: „De zonde ligt aan de deur. Zijne begeerte is toch tot u, en gij zult over hem heerschen."

Er is hier in dit vers sprake over de zonde; moet dit dan niet zijn „Hare" begeerte . . . . en, gij zult over „haar" heerschen?

Is dit nu een taalfout? Of moet ik uit dien tekst begrijpen dat Kaïn over Abel zou heerschen? Dit is toch dunkt mij niet denkbaar, dat Kaïn in die gezindheid waarin de Heere God hem aantrof, over zijn broeder moest heerschen.

Antw. Men kan de hier aangehaalde woorden ook anders vertalen dan de Statenoverzetting en vele met haar doen. Doch ook in de gewone overzetting zijn ze wel te verklaren. *Zijn* ziet niet op de zonde, maar op Abel. Wat dan volgt beduidt: Hij ziet tot u op, als tot den eerstgeborene, die krachtens dat recht over hem zeker gezag hebt. Hij is de minste en gij hebt dus allerminst reden afgunstig te zijn. Onze vertaling kon echter, gelijk zoo vaak, beter, duidelijker zijn. Dat blijkt ook nu weer.

P. J. S. JBz. te D. — Alles in orde. Zoo de critiek u nut was, is het doel bereikt. Bonitas in Industria (abl.) acht ik zeer gelukkig gevonden en gaat best. In de genoemde gevallen is *te* juist, niet het andere, en uw zienswijze de rechte. Voorts schrijft u:

In Jonkers stijl treft men telkens een omkeering (en ik geloof dat ook anderen ze tegenwoordig gaan zoeken) als: „de hoop der zaligheid en de zaligheid der hoop;" „gedachtenlooze onbestemdheid en onbestemde gedachteloosheid." Hoe *heet* die vorm (anagram betreft, meen ik, enkel letteromzetting?) en verschilt de benaming, als de omkeering geheele uitdrukkingen of zelfstandige, of bijvoegel. naamw. betreft? Hoe is uw oordeel over 't gebruik van dien vorm?

Antw: Dergelijke speling heet *omwisseling*. (Anagram is, gelijk u zegt, iets anders.) Die benaming geldt altijd. Als gezegd is deze vorm eigenlijk, in den goeden zin, een spelen met woorden, een vernuftige vinding. Hij eischt in 't gebruik groote voorzichtigheid om niet in *ijdel* woordenspel te ontaarden, en is alleen nut als tusschen de uitdrukking en de omzetting verband bestaat. In de beide gevallen door u genoemd is dat zoo, maar bij het liefhebberen in zulke gezegden komt men licht tot valsch vernuft. Nog zij opgemerkt, dat „onbestemdheid" geen Nederlandsch is; 't moet zijn „onbepaaldheid."

Vriendelijk gegroet!

Onlangs een vraag van Ds. Y. te X. besprekende, zei ik, thans niet te zullen spreken over het werkwoord *talen* (verlangen) met het woord *taal*. Doch thans brengt Dr. J. S. te N. in een zeer gewaardeerd schrijven *dat* punt ter sprake, en zegt o. a.:

„Als beoefenaar der Etymologie heb ik mij sedert jaren aan die studie gewijd, en is het mij nu voorgekomen dat het Nederlandsche woord „talen" moet gezocht worden bij de Denen, waaraan wij zeer veel woorden ontleend hebben, zooals *brink* (zachte helling van een heuvel) de *wadden* (*vad* — de *v* spreken de Denen als *w* uit — ondiepte); ook ons *paardenwed* schijnt hiertoe te behooren; *lantaarn* (lampe en taarn — de *aa* als *ao* — eigenlijk *lamptoren*). *Barmhartig* als een diep gevoel van medelijden. Dit woord is ongetwijfeld aan de Denen ontleend, want *barm* beteekent bij hen *boezem*, gemoed, en de beteekenis vinden we ook in ons woord *barmsloot* of boezemsloot, die het overtollige water in haren *boezem* opneemt.

„En zoo zijn er vele woorden meer, die bijna uitsluitend bij de Denen en Noren thuis behooren.

„M. i. is dat nu ook het geval met het werkwoord *taale* of „talen," en wanneer we nu weten dat het Deensche *taale* dragen, verdragen, dulden beteekent, dan ligt het voor de hand dat: „er niet naar talen" zooveel te kennen geeft als: „ik kan den aanblik of den geur b.v. van het eten, of van eenig voorwerp, 't welk anders de belangstelling opwekte, niet verdragen," m. a. w.: „Wat vroeger mijn vreugde uitmaakte, staat mij thans tegen, daar walg of gruw ik thans van; daar *taal* ik niet meer naar. Ik duld het niet meer!" "

Dit schrijven brengt ons weder een stap verder. Alleen zou ik voor mij niet durven zeggen, dat wij de genoemde woorden aan het Deensch en Noorsch *ontleend* hebben, maar liever spreken van gemeenschappelijken oorsprong of bezit, gelijk bij vele woorden het geval is. Alleen bij woorden als b.v. *marken* (veld) en *ven* in vennootschap zou ik bepaald van ontleenen spreken.

Wat nu „talen" betreft, m. i. is de beteekenis van „dulden," „verdragen" wat sterk. „Hij taalt er niet naar" wil toch zeggen: hij verlangt er in 't minst niet naar, hij is er onverschillig voor, denkt er niet aan, praat er niet over; 't is hem onverschillig.

Dit *talen* nu *kan* denzelfden oorsprong hebben als het woord taal, dat we terug vinden in ons *vertellen*, vertalen, Eng. *tell*, d. i. zeggen, praten. En dan is „hij taalt er niet naar" eenvoudig: hij praat er niet over, „spreekt er niet van." Ook wijs ik er op, hoe nog tot 1800 toe, wel eens *oogtalen* werd gebezigd voor wat men thans dichterlijk soms *wimpers* noemt, de oogharen. Vandaar dat *talen* ook kan beduiden, het oog er heen richten, er naar kijken.

Dit wil echter allerminst zeggen, dat de verklaring die onze geachte opmerker geeft, niet juist is. Want nog altijd geldt met kracht het oude *verba valent usu*, d. i. het gebruik geeft de beteekenis der woorden weer.

Zoudt u zoo vriendelijk willen zijn, zegt W. S. te A., mij te vertellen, waarom door de Hollanders aan de Duitschers de naam „Moffen" gegeven wordt? Wij hebben vele Duitsche vrienden, die ons hiernaar gevraagd hebben.

Zoudt u ons ook nog willen zeggen de beteekenis van 't woordje „speet" in de plaatsnamen „Nunspeet" en „Elspeet?"

Antw: Wat het eerste betreft, durf ik geen beslissend antwoord geven. Wel zijn er allerlei gissingen, maar een die voldoende opheldering geeft, kwam mij dusver niet voor.

Wat het tweede betreft, iemand te Nunspeet wonende zei eens, dat de plaats denkelijk gesticht was door den peetoom van Jozua's vader, en daarom heette „Nun's peet." Dit is echter niet bepaald aannemelijk! Veeleer komt mij voor, dat „speet" in verband staat met „spitten." (De wisseling van *i* met *e* vinden we ook in lid, leden; spit, speten; kittelen, ketelen, enz.) Het wil dus zeggen een omgespitte, d. i. ontgonnen grond. Voor plaatsnamen op de Veluwe zeker niet ongepast.

A. J. H.

https://achterderug.nl

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

(Vragen voor deze rubriek in te zenden aan het Bureau „Timotheüs" onder motto „Letterkunde." Men sluite een 5 cts. postzegel in.)

Men spreekt wel eens van „de trap der jeugd" om een opvolging aan te duiden. Is dat maar een spreekwijs of wordt er iets bepaald mede bedoeld? P.

Antw: De „trap der jeugd" is de naam van een voorstelling, die vroeger welbekend was en op oude prenten voorkomt. Zij heet ook wel „trap des ouderdoms." „Ik wil trachten te vertellen hoe zoo'n plaat er uitziet.

Men stelle zich vóór een figuur, ongeveer in dezen vorm:

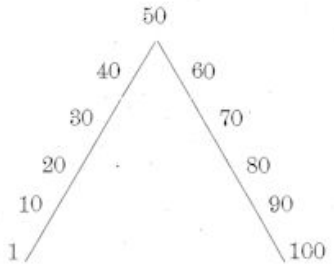

De lijn links stelt voor een trap, die oploopt tot 50. Elk cijfer staat bij een trede. Van 50 tot 100 loopt de trap weer af. Op elke trede staat een figuur, b.v. bij 1 een kind in de lange kleeren; bij 50 een forsch man; bij 100 een gestalte die een hemelsch wezen moet voorstellen. Daarbij behoort dit gerijmel:

50 op de hoogste trap

40 komt de wijsheid an	60 afgestapt
30 een man	70 bukken
20 wind	80 krukken
10 een kind	90 kinderenspot
1 begint	100 zalig bij God.

W. te B. — Ik ken tot nog toe geen beter boek ter weerlegging van de zoogenaamde „moderne" richting op godsdienstig gebied, dan *„Waarschijnlijkheid en zekerheid,"* van J. de Liefde. Op het oogenblik zijn we, meen ik, reeds aan den 5en druk. Wie de uitgever thans is, weet ik niet, doch in elk geval is het nu zeer goedkoop.

Dit boek, dat ik allen, jongeren en ouderen, aanbeveel, is een antwoord in zekeren zin op „Richting en leven" van Dr. A. Pierson, een der grootste en edelste voorstanders van het Modernisme, die zelf groote achting en lof voor De Liefde had. Het boek van dezen laatste is niet een stichtelijk vertoog, maar een zeer grondige en zich tot elks verstand richtende redeneering. Het is zeer duidelijk geschreven, en des schrijvers scherpzinnigheid en strijdvaardigheid komen er ten volle in uit. Nu na een halve eeuw is het nog evenzeer bruikbaar en van kracht als bij zijn verschijnen.

T. te R. — Ik zou ons „Wel ja" vertalen door „Mais oui," en „Kom maar binnen" door: „Entrez toujours." 't Kan ook soms nog wel anders, maar in elk geval is een woordelijke overzetting onzin.

B. te A. — De *alleszins verdiende* roem van Mr. Jacob van Lennep als letterkundige berust zeker veel meer op zijn romans dan op zijn gedichten. Met Walter Scott, dien v. L. zich tot voorbeeld stelde, is het evenzoo. Er is in v. L.'s gedichten wel veel schoons en geestigs, maar tot hooge dichterlijke vlucht verheft hij zich zelden, indien ooit. Zijn poëzie wordt dan ook vrij wat minder gelezen dan zijn proza.

Op een aantal vragen volgt, zoodra mogelijk, bescheid.

Van Mr. E. N. F. Th. te 's G. ontvingen wij een 8-tal vragen, van welke we vier in dit nr. alvast behandelen:

I. Van waar het woord „verorberen"? dat meest genomen wordt in den zin van *opeten.*

II. Wat beteekent *„gelagen"*? (men spreekt van gelagen zetten in een herberg, gelag maken.)

III. Welke is de eigenlijke beteekenis van het woord *„Meijerij"*? (men spreekt b.v. van de meijerij van Den Bosch.)

IV. Welke is de afleiding van het woord „Arremoede"; het is immers synoniem met overmoed, euvelmoed?

I. Dit is een dier woorden, waaromtrent het moeilijk is zekerheid te geven. M. i. laat het zich aldus verklaren.

„Oorbaar" had oudtijds o. a. de beteekenis van nut. Zoo spreekt Vondel van een die

„Ten *oorbaar* van het land een lastig ambt bekleedt."

Alzoo is „oorbaren", ten nutte maken, *nuttigen*, gelijk wij spijs doen. Dit „oorbaren" sleet af tot „orberen", gelijk men nog veel zegt, of in wat versterkten vorm „verorberen", d. i. dus „nuttigen".

II. *Gelag* komt van liggen. „Liggen" in de uitgebreide beteekenis, die het nog heeft, ook van „zitten," „zich bevinden," „zijn." B.v. Nederland ligt aan de Noordzee; hij ligt thuis bij zijn oom (in sommige streken zegt men *„zit"* thuis); de zaak ligt zoo; enz.

De gelag-kamer is dus de kamer waar men zit, bijeen is, en dat niet kosteloos, maar voor het geld dat men verteert. Zoo kreeg „gelag" ook de beteekenis van *vertering* of het bedrag daarvan. Evenzoo beduidt „vracht" b.v. eigenlijk de zwaarte van hetgeen vervoerd wordt, dan de zaak zelf en ook wat het vervoer kost. „'t Is een heele vracht." „Het schip heeft vracht." „Hoe hoog is de vracht?" Gelagen zetten is dus gelegenheid geven om saam te komen of zich ergens te bevinden en er wat te verteren.

III. Het woord „Meijer" komt van het Latijnsche *major* (meerdere, overste) en vindt men in verschillende vormen in ettelijke talen terug (Fr. Maire, Eng. Mayor).

Een meijer of maijer was oorspronkelijk de man, die de inkomsten enz. bestuurde van zeker grondbezit. Later ging de naam over op hem die groote adelijke goederen bestuurde en een streek gronds te beheeren had (als meijer, baljuw, enz.) Een meijerij was dus een stuk lands dat onder zulk een meijer stond, welke naam ook gegeven werd aan de boeren die zulk een land bewoonden. De Meijerij van 's Hertogenbosch was de stad met het Oosten der huidige provincie N.-Brabant.

Daar dus de boeren en allen die zich op een meijerij hadden gevestigd ook Meijers konden heeten, is verklaarbaar dat die naam, ook in samenstellingen, nog zoo veel voorkomt.

IV. Hierbij moet ik opmerken, dat „arremoede" (in één woord) mij nog nooit is voorgekomen. Ik ken alleen de uitdrukking „in arren moede," dat wil zeggen in boosheid of toorn, of ook in euvelmoed. „Moed" staat hier voor „gemoed"; „ar" is het oude „erre" dat beduidt toornig, of ook „verward" (van zinnen). Denkelijk is dit hetzelfde als het Duitsche *irren*, het Fransche *errer*, en het Latijnsche *errare*, d. i. *dwalen*. Een „erratum" is nog een lijst van fouten in een boek.

A. J. H.

https://achterderug.nl

Nog heeft de boog het zenith niet bereikt, of reeds scheidt zich een tweede boog van het donkere segment in het Zuiden af, die weldra door andere gevolgd wordt. Alle klimmen op naar het zenith. De eerste heeft dit reeds overschreden, daalt vervolgens langzaam naar den horizont en verliest op de reis zijn lichtsterkte. Het geheele firmament wordt nu door lichtbogen overspannen; we ontdekken er zeven tegelijk, doch de lichtsterkte neemt al meer af, naarmate zij naar het Noorden zich uitstrekken, waar zij allengs geheel verdwijnen, ofschoon zij niet zelden over het zenith terugkeeren en verbleeken, zooals zij ontstaan zijn. Slechts zelden echter is het verloop van het geheele verschijnsel zoo rustig en regelmatig. In de meeste gevallen ontdekt men niets van het donkere cirkelsegment, dat zoo geregeld in de leesboeken vertoond wordt."

Doch hierop komen we in een volgend nummer terug.

(Slot volgt.) P. J. K.

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

(Vragen voor deze rubriek in te zenden aan het Bureau „Timotheüs" onder motto „Letterkunde." Men sluite een 5 cts. postzegel in.)

De vier andere vragen van Mr. Th. te 's-Gr. zijn:

V. Vanwaar het woord *hoera!?*

VI. Vanwaar de uitdrukking *plompverloren?* en in welke verbindingen komt 't meestal voor? Kan men b.v. spreken van een *plompverloren* woord?

VII. Wat beteekent „*toom*," dat veel gebruikt wordt om een zekere hoeveelheid hoenders aan te duiden? Een *toom* kippen b.v. Ook spreekt men wel van een *toom biggen*, hoeveel zijn dat er dan? Maar nooit zoover ik weet van een *toom paarden.*

VIII. Wat beteekent de uitdrukking: „*Ergens 't land aan hebben?*" „*'t Land hebben als een stier!*"? Hoe komt die stier hier bij te pas?

Ziet hier de antwoorden:

V. Het woord *hoera*, dat niet van Nederlandschen oorsprong is, werd in de middeleeuwen gebruikt als uitroep bij de jacht en beduidde dan: Haast u, vooruit! Er op los! Het komt denkelijk van het oude woord *hurren*, d. i. haastig voortgaan, nog kenbaar in het Engelsch *to hurry*, haasten, het Duitsche *hurtig*, gauw, en ons *hurrie* of *herrie*, d. i. eigenlijk snel en verward dooreenloopen. 't Kan echter ook zijn, dat het woord een verbastering is van het Turksche *urah*, d. i. sla hen dood! In de vele oorlogen, vroeger tegen de Turken gevoerd, kan deze strijdkreet zijn overgenomen. Daarvoor pleit, dat hij later, juist door de Russen waarschijnlijk, die vaak de Turken bevochten, meer algemeen in Europa is geworden. De Duitschers namen hem in 1813—1815 in den strijd tegen de Franschen van de Russen over.

Na de middeleeuwen tot omstreeks 1700 was *hoera* in West-Europa onbekend. Men riep toen bij ons b.v. *hoezee!* Thans is „hoera" algemeen, al spreken o. a. de Zweden het anders uit dan wij. In het Duitsche leger is het de kreet bij aanvallen. Ook bij ons komt het veel voor. Men vindt het ook in 't Fransch en Engelsch. Ongetwijfeld heeft het krachtige en forsche van dezen uitroep veel tot de verspreiding bijgedragen. De oud-Hollandsche strijdkreet was: „Val aan!" De vreugdekreet: „Hoezee!"

VI. De eigenlijke uitdrukking is: Plomp! Verloren! 't Ziet op het onverwacht, plotseling vallen en verdwijnen van iets in 't water. Men hoort een plomp en meteen is 't verloren. 't Wil dus zeggen: plotseling, zonder voorafgaande waarschuwing, eer men er iets tegen doen kan. Tot verbindingen leent het zich niet. „Het staat steeds zelfstandig, „bijwoordelijk," als bepaling eener *werking*. „Plompverloren woord" deugt dus niet.

VII. Dit *toom* is het Engelsche *team*. (Vergelijk stroom, stream, droom, dream.) We hebben beide vormen in het oog te houden om dat „toom" te begrijpen. Oudtijds had het de beteekenis van nageslacht, nakomelingen, een opeenvolging in zekere orde. (Het stamt trouwens af van een werkwoord, dat *voortbrengen* beduidt.) Zoo kreeg het later in beide talen de beteekenis van een zekere hoeveelheid bijeen, een groepje. Aldus wordt het nog gebruikt voor kippen en biggen, al durf ik niet zeggen of een *toom* overal juist zes kippen en een haan aanduidt! Het kan ook, als in Engeland, voor koeien en paarden worden gebruikt. Dat men niet van een toom paarden spreekt, is te verklaren, wijl dat licht verwarring kon geven met den *toom*, die dient om het beest te besturen. Dit laatste *toom* komt, gelijk *touw*, van een stam, die *trekken* beduidt.

VIII. Deze zegswijs ontstond indertijd toen men, met zeilschepen varende, veel meer van wind en weer afhing, dan bij onze huidige stoomschepen. 't Kon gebeuren, dat, terwijl alles tot uitzeilen gereed was, men dagen lang wachten moest op gunstigen wind, en het meeste scheepsvolk zich aan land liep te vervelen. Ditzelfde kwam ook weer voor als men lang moest blijven liggen bij onaangename, vervelende plaatsen. Aan land had de zeeman het op reis dikwijls minder aangenaam dan op 't schip. Hij werd aan land landerig, landziekig, had het land, d. w. z. hij was waar hij niet wezen wou. Daar waren de lui slecht geluimd, balsturig, onhandelbaar, en wijl dit veelal ook eigenschappen van den stier zijn, zei men: „Het land hebben als een stier." 't Laatste is eenvoudig een zoo krachtig mogelijke versterking van het eerste.

A. J. H.

„Stijlbloemen."

We spraken reeds meermalen over stijl en wijze van uitdrukking. Nu is het waar, dat men ten opzichte van deze twee leeren en vooruitgaan kan, zoowel door op te merken hoe het wèl, als hoe het *niet* moet zijn. In der tijd was ik gewoon van dat laatste nu en dan voorbeelden te geven, die als „stijlbloemen" velen nog zullen bekend zijn. Met het oog op het doel van „Letteren en Taal," volgen hier weder eenige, en, zoo we hopen, later meer. De lezer, die er nut van wil trekken, *leze* niet alleen, maar *denke* er ook eens over *na*. Immers, al ontdekt men ook het verkeerde, even noodig is in te zien *waarom* het niet deugt.

1. Na voor *f* 9000 te zijn ingezet, moest de makelaar het ten slotte voor *f* 8400 laten.
2. Het klinkt al te mooi; even deswege vertrouw ik de zaak niet.
3. Zoo was de toestand in de veertiger jaren.
(Dit fraais kan men in sommige onzer Christelijke nieuwsbladen vinden!)
4. Het is dwaasheid, altijd het verledene boven het hedene te prijzen.
5. Ik wijs er op, dat dit bezwaar best is te ondervangen.
6. De zonverlichte zee lag effen voor ons oog.
7. Zelf tot over de ooren in het moeras zittende, slaat men toch nog munt uit de moeilijkheden der naburen, alsof dat iets baten kon.
8. „Geen zee zag ooit uw vlag of heeft voor u gebeefd."
(Uit een lierzang op Michiel de Ruyter.)
9. De geraadpleegde notelen gaven weinig licht in dit geval, daar zij niet te vinden waren.

A. J. H.

https://achterderug.nl

Nora werd stiller dan ze ooit geweest was, en de angst in haar blik nam toe. De heer Van Dijle ging een paar dagen naar Amsterdam om zijn papieren in orde te maken en zijn zaken te regelen, en een van die dagen ging Nora 's avonds alleen uit. Een wonderlijke begeerte kwam in haar op, om de lanen en paden nog eens te gaan, die Willem en zij zoo vaak bewandeld hadden. Wat scheen dat lang geleden! Wat voelde ze zich veel ouder dan toen! Hoe moede en uitgeput, alsof alle veerkracht er uit was. Wat was ze vroeger gelukkig en weltevreden geweest, als Willems oprecht gelaat zich naar haar toekeerde. Nooit had ze zoo begrepen als thans, welk een groote plaats hij in haar leven had ingenomen.

Een paar maal bleef ze op haar wandeling stilstaan, alsof ze verwachtte, dat hij tot haar zou komen. Als de kreet van haar hart zich tot woorden had gevormd, dan zou het geweest zijn: „O Willem, kom terug, en laat het tusschen ons weer wezen als voorheen!"

Eensklaps wendde ze zich om en keerde terug op haar schreden. Ze had geen recht meer om aan Willem te denken. Ze had zich aan een ander gegeven, en het verleden kon niet teruggeroepen worden. Ze was te ver gegaan om nog terug te keeren.

Een paar dagen later, toen Van Dijle terug was, was ze ontevreden op zich zelf, dat ze zoo zwak en kinderachtig had kunnen zijn.

Nu was het nog drie dagen tot den ondertrouw. Van Dijle moest nog even naar Amsterdam voor het regelen van de laatste bijzonderheden. Hij was in het beste humeur en royaler dan hij ooit geweest was. Nog verscheiden aandeelen in zijn tabaksmaatschappij had hij overgedaan aan zijn beste vrienden. Hoe kon hij beter zijn geluk en zijn dankbaarheid toonen?

Zijn koffers zond hij maar vooruit, dan hadden ze er geen last mee als ze op de huwelijksreis gingen. Een paar halfsleten pakken deelde hij uit aan arme lieden in Zandum, vóór baas Dijkstra hem naar den trein reed.

„Morgenavond met den laatsten trein kom ik terug," zei hij, terwijl hij zijn aanstaanden schoonvader hartelijk de hand drukte; „pas zoolang goed op mijn Noortje, hoor!"

„Ja, heb daar maar geen zorg voor," lachte Dijkstra, en hij bleef staan wachten tot de trein weg was.

En de volgende dag kwam en ging, en nog een dag, en de dag van den ondertrouw ging voorbij, doch er kwam geen Van Dijle terug. Groote verbazing kwam in het dorp, en groote bezorgdheid begon binnen te sluipen in het hart van Van Dijles beste vrienden. Totdat na een paar dagen rechercheurs van de Amsterdamsche politie in het dorp kwamen om onderzoek te doen naar een oplichter, wiens spoor ze eenigen tijd kwijt waren geweest. Doch de oplichter was de politie nogmaals te slim geweest, en was wederom spoorloos verdwenen, na zijn handwerk ook hier in 't stille dorp in beoefening te hebben gebracht!

(Wordt vervolgd.)

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

In No. 2 werd gevraagd, waarom door de Hollanders aan de Duitschers de naam „Moffen" gegeven wordt. Een lezeres van „Timotheüs" zond ons dezer dagen een verklaring, die zij er over gelezen heeft in Van Lennep: „In den barren winter van een der oorlogen tusschen den bisschop van Munster en De Republiek kregen de bisschoppelijke soldaten moffen, om de handen warm te houden, teneinde te kunnen schieten. Onze troepen hadden een hekel aan de Duitsche soldaten, en scholden ze voor moffen, zooals in onzen tijd de Afrikaanders de Engelsche soldaten „roodbaatjes" noemen naar hun uniform (roode jasjes)."

Eersaeme goede vrinden ende leseren van dit blad!

Gelyck sulx u wel bekend is, heeft het den Hooftb stierder van dit loffelyck Geschrift Timotheüs va overlang goedgedocht, dat in hetselve alderlei vraeghe konnen gestelt ende nae behooren — in sooverre d mogelick is — beantwoort werden.

Is also ymant sieck en wenscht van syn quaele verlo te wesen, die schryft een brief, en ontvangt dan braeve raet omtrent sodanighe medicamenten als hem nut sy Isser 't een of aer dat onse Nederduytsche spraeke betre ofte de Letterconst, daerover word alweer nae behoore gehandelt. Ja, al soude ymant iet vraeghen van morgenstar ofte de snuyt van den elefant, ofte de koninge Israëls, hem soude een claer bescheyt daeraf worde gegheven.

Maer also dit geschrift in syn nieuwe jaer oock ve nieuwe leseren heeft gewonnen, dewelke dese loffelick en fraeie geleghenheyt nogh niet reght en kennen, so 't my, mede ter onderreghtinghe der oude leseren, die stigh voorgekomen op de naervolghende poincten oft saecken te wyzen, als synde den lesers ende den schr veren bei te baten.

I. Wiert ghy gebeden uwe vraeghen ten papie stellende, den aghterkant daervan wit ende onbeschreve te laeten, opdat niet den drucker — so gy soudt handele ter contrarie — weghens der last synes wercks teghens vergrimme.

II. Is 't seer dienstigh de vraeghen niet midden in ee brief, maer op een afgesondert stucksken papiers t schryven, ende duidelick, opdat geen verwerringh kom

III. Wilt ghy er altyd by setten, dat het is voor di weekgeschrift *Timotheüs*, om de voorszeyde reden.

IV. Is 't noodwendig ende oirbaar dat een yder, al hy wat sendt, syn naem daerby teeckene, opdat de schryver sal weten met wat persoon hy te doen heeft Wiert dit van ymant versuymt, so kan na de oud regulen, costuymen ende seden der schryveren op een sulxs vraeghen niet en werden geantwoort. (Merckt UEd. naem wordt niet in het openlyck vermelt, ten waer dat sulx van UEd. moght begeert wesen.)

V. Werd aengeraeden, so het antwoort niet aenstond komt, daerover niet ongedurigh noch onvernoegt te wese maer te bedencken, datter vele vraeghen syn, dat se ty tot bescheyt eischen, ende ook wat de ouden seiden *Patientia omnia vincit*, dat is overgeset: Gedult overwin alles.

VI. So ghy uw vraeghen nae den Haegh zendt, denk daeraen het segelmerck van een stuyver ofte meer in de brief te sluyten, opdat den Hooftbestierder de schriftuere wederom kan uytsenden, daer se behooren.

VII. Wilt ook altyt bedencken, datter verscheyde diverse saecken syn, daeraf nogh nymant reghte kenni heeft, so min als op vraeghen daerover is juist beright t doen. Siet hierover naeder in het boeck Job.

Al 't welck doende sult ghy weldoen.

Uw dienstvaerdighe vrint,

A. J. HOOGENBIRK,

op de Roosengraft tot Amsteldam, reght ove het Bybelhuys.

https://achterderug.nl

G. W. T. te **Gr.** vraagt, wat de oorzaak van *schrijfkramp* is of er een middel ter genezing van dit voor hem als boekhouder bijzonder lastig euvel bestaat, en zoo ja, welk middel dit is.

Hierop diene het volgende: schrijfkramp wordt door te aanhoudend ingespannen schrijven veroorzaakt, wanneer dit met een verkeerde houding van de hand bij 't schrijven en het gebruik van te harde pennen en te ruw papier gepaard gaat. De hand wordt daardoor vermoeid en de spieren trekken zich krampachtig samen, waardoor het schrijven bemoeilijkt en eindelijk onmogelijk wordt. Soortgelijke krampen komen ook voor bij pianospelers, telegrafisten, naaisters en schoenmakers. Eén enkel middel ter genezing dezer kwaal bestaat er niet; vooral moet men niet te veel verwachten van het innemen van geneesmiddelen, als niet te gelijkertijd de oorzaken van het euvel weggenomen worden. Het is dus in de eerste plaats noodig, overspanning der hand te vermijden, dus dikwijls te rusten bij 't schrijven, voorts moet er op gelet worden, slechts met slappe pennen en een dikken penhouder te schrijven, en bij het schrijven niet de geheele hand of zelfs den arm, maar slechts de vingers te bewegen. Neemt men deze voorzorgsmaatregelen in acht, dan is van massage, electriseeren en het innemen van Causticum in de 4de decimale verdunning beterschap te verwachten. Bij 't electriseeren raden wij liever den galvanischen (milden, onafgebroken) stroom aan te wenden, daar de faradische stroom dikwijls niet alleen geen beterschap brengt, maar de prikkelbaarheid der zenuwen en spieren nog verhoogt.

L. C. C. te **R.** — De oorzaken van een *rooden neus* liggen niet altijd in het misbruik van alcohol (hoewel dit de bekendste en meest voorkomende oorzaak is), maar vaak ook in langdurig oponthoud in de open lucht bij ongunstig, guur weer en in het bevriezen van den neus. Ook vertraging van den bloedsomloop door een zittende leefwijze, en overlading van het bloed met scherpe stoffen door een verkeerde voeding kan tot de ontwikkeling van dit onaangename en ontsierende euvel lijden. Wij raden u derhalve aan, daar misbruik van sterken drank bij u niet voorkomt, alles te vermijden, wat bloedaandrang naar het hoofd veroorzaakt, vooral verstopping, koude voeten, nauwe kragen, gebukt zitten en het gebruik van koffie. Inwendig is Sulfur jodatum in de 3de decimale verwrijving, uitwendig zijn wasschingen met heet water en Ergotinezeep aan te bevelen. De door u genoemde spiritueuze oplossing van Natrum muriaticum of keukenzout is minder aanbevelenswaardig, daar alcohol de huid te veel prikkelt.

A. E. te **B.** — Tegen herhaaldelijk optredende *duizelingen*, die het gevolg kunnen zijn van overlading van het bloed met urinezure zouten, is het gebruik van karnemelk of zure melk aan te bevelen; het is evenwel niet raadzaam dadelijk na het middageten eenige glazen karnemelk te drinken, veeleer is het geraden dezen drank tusschen de maaltijden of 's avonds voor het naar bed gaan te gebruiken. Ontstaan de duizelingen vooral na lichamelijke inspanning, b.v. na gymnastische oefeningen, dan kan de oorzaak in een hartgebrek of in zwakke longen liggen en is het geraden een geneeskundig onderzoek te doen plaats hebben.

D. de Gr. te **N.** — De bezwaren, waarover u klaagt als drukking in de maagstreek, oprispingen, maagzuur, loom gevoel enz. zijn teekenen van stoornissen der spijsvertering, die in uw geval veroorzaakt worden door te veel eten in verbinding met te weinig lichamelijke beweging. Om alles goed te verteren, wat u opnoemt, zou u nog een tweede maag er bij moeten hebben! Wij raden u derhalve aan, van de spijskaart wat te schrappen en bovendien twee maal per week 's morgens bij 't ontbijt *niets te eten*, maar alleen een kopje slappe thee te drinken. Wij zijn er van overtuigd, dat, als u deze leefwijze eenige weken consekwent volgt en bovendien elken dag een uur wandelt of gymnastische oefeningen maakt, al uw bezwaren zullen verdwijnen als sneeuw voor de zon.

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Wat verstaat men eigenlijk in de letterkunde door *Bombast*, en waar komt dat woord vandaan? B. W.

Antw.: Bombast is het overdrevene, hoogdravende en gezwollene in den stijl, alsook het aanwenden van het verhevene waar dit niet te pas komt. Verder is Bombast het gebruik van groote woorden om armoede van denkbeelden door veel geschetter te verbergen.

Gesteld twee broers willen gaan wandelen, maar er is kans op regen. Nu zegt de een tot den ander: „O, mijn broeder! Wil u toch ter deure begeven, en heffen uw oogen hemelwaarts. Zie dan uit, hoe zich het zwerk vertoont, of zich niet misschien de wolken des hemels in zwalpende regenvloeden zullen ontlasten."

Dit nu is Bombast. Hij had eenvoudig kunnen zeggen: „Och, ga eens even kijken of er ook regen dreigt."

Een vermakelijk voorbeeld van Bombast (en van *nog iets*, dat de lezer zelf vinde) is het volgende:

In hollen middernacht, bij 't rijzen van de zon,
Toen ik uit overmaat van slaap niet sluim'ren kon,
Hoorde ik het woest geloei der kalmste stilligheden.
Zacht blaakte 't eng'lenlicht der hemelsch donk're maan,
Toen 'k op den langsten dag, langs witbesneeuwde paân
Uit 't ingewand der aard, kwam 't bierhuis ingetreden.

Vanwaar dat woord nu komt? In 't oud Frankisch en het latere Latijn is een woord *bombace* of bombast, voor *watten*. In Engeland beduidt *bumbast* of bombast nog een lappedeken, wol of andere zachte stof tot voering gebruikt; eigenlijk is bombast een met watten of dergelijke gevoerd en gevuld kussen of deken. In het Engelsch beteekent het ook een gezwollen rede, net als bij ons en in Duitschland. De letterlijke beteekenis ging dus in de zinnebeeldige over.

Het kan echter ook zijn, dat het woord komt van het Latijnsche *bombus*, d. i. *gebrom*, *gegons*, of in verband staat met het Fransche *bombance*, smulpartij, in het Latijn *Pompa*, d. i. pracht, al is dit min waarschijnlijk. Ons woord „Bombarie" is hoogstwaarschijnlijk ook een vorm van „Bombast."

A. J. H.

VARIA.

Drie waardigheden.

„Ik," sprak de haan, „ben koning en profeet,
Ik heersch in 't kippendom; en heel het menschdom weet
Door mij, wanneer de dag straks zal verschijnen.
Wat koningsmantel is gelijk den mijnen,
En wat profeet verheft de stem als ik!"

„Wat hoor ik," zei de boer, „profeet en koning!
Wees dankbaar, dat 'k een hok je geef ter woning,
En je elken dag het noodig voer beschik, —
Je bent en blijft mijn brave haantje-pik."

Nog zoo.

Toen Joab niet tot Absalom wou komen,
Heeft Davids zoon een kort besluit genomen:
Hij stak den brand in Joabs gersteveld,
En zie — straks kwam de onwillige aangesneld.

Daar zijn meer vrienden, die zich roepen laten,
En of ge ook wenkt en schreeuwt, het mag niet baten;
Doch sticht maar ergens brand in hun gebied,
'k Wed, dat ge hen onmidlijk bij u ziet.

A. J. H.

https://achterderug.nl

schen, zelfs in onze tuinen en plantsoenen, waar hij de insecten verdrijft. Het is een bedrijvig, vlug, behendig en opgewekt diertje, maar in opvliegendheid, geneigdheid tot twist en boosaardigheid, doet hij voor geen enkele mees onder. Zijn wijze van strijd met zijn tegenstander, dien hij gewoonlijk zoolang op den kop pikt, totdat diens hersenpan verbrijzeld is, waarna hij zich op diens hersenen onthaalt, harmoniëert nu juist niet sterk met zijn overigens niet onbevalligen vorm. Zijn gezang, al beduidt het niet veel, mag toch niet onaangenaam genoemd worden. Meestal bouwt hij zijn nest in een hollen boom; ook neemt hij wel oude nesten van eksters of eekhoorns in beslag, mits ze maar hoog boven den grond gelegen zijn en nadat hij ze vooraf naar zijn smaak in orde gemaakt heeft. Dat hij kieskeurig op zijn nest is, blijkt wel uit den langdurigen en zwaren strijd, welken hij met andere vogels voert, als zij het met hem op denzelfden hollen boom voorzien hebben. Toch kent hij in dit opzicht geen overdaad; slechts weinige veeren en wat haar maken de inwendige stoffeering uit. Gewoonlijk vindt men daarin acht tot tien dunschalige, witte eieren, met roestkleurige plekjes bestrooid. Mannetje en wijfje broeden om beurten en wisselen elkaar evenzeer af in de zorg voor hun jongen. In het midden van Juni vliegt het eerste gebroedsel uit, in het begin van Augustus volgt het tweede.

De pimpelmees gelijkt veel op de ten onzent nog meer bekende koolmees, van welke hij zich door de kleur zijner vederen en zijn kleinere gestalte onderscheidt. Hij heeft een lengte van 11 à 12 cM., waarvan zijn staart ongeveer $5^1/_2$ cM. meet. P. J. K.

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

(Vragen voor deze rubriek in te zenden aan het Bureau „Timotheüs" onder motto „Letterkunde." Men sluite een 5 cts. postzegel in.)

Geheimschrift. — Speeltuigen. — Rom. 8.

K. te P. — Het zoogenaamde „geheimschrift" kan op verschillende wijzen geschreven worden. De bedoeling is natuurlijk, dat hij die niet in het geheim is, het geschrevene ook niet kan lezen.

Men kan b.v. afspreken met hem die het lezen of zelf neerschrijven moet, dat elke letter van het A B C een nummer krijgt, b = 8, a = 14, k = 0. Schrijf ik nu 8—14—0, dan leest hij die den „sleutel" heeft, d. i. die de afspraak weet, daaruit „bak." Ook kan men de letters omzetten en afspreken, dat voor b steeds k, voor a steeds r en voor k nu b zal worden geschreven, en zoo omruilen. Bak wordt dus geschreven *krb*.

Voorts kan men, als elke partij steeds papier van gelijke grootte gebruikt, op een even groot stuk bordpapier ruiten uitsnijden als op een dambord. Men legt nu dat uitgesneden papier op het papier 't welk moet beschreven worden; dan vult men de open vakken in met hetgeen men te schrijven heeft. Daarna neemt men het bovenste, uitgesneden papier weg en zet tusschen de reeds geschrevene woorden andere in, zoodat er onzin komt te staan, of wel heel iets anders dan de bedoeling is. De ontvanger van den brief legt het raam dat *hij* heeft op het papier, en leest dan *alleen* wat hij lezen moet. B. v.:

Wij liepen *gisteren* op straat; ik *kwam mijn broer* tegen, die *uit* wandelen ging naar *Utrecht*.

De onderstreepte woorden zijn de eerst ingevulde, waar het om te doen is. 't Andere het bijwerk.

Wat de eerste manier betreft, die is veel minder „geheim" dan men denken zou. Dat komt vooral doordat in onze taal en in meerdere, de eene letter veel meer gebruikt wordt dan de andere. We hebben wel honderd maal een *e* noodig, tegen eenmaal een *x*. De letterzetters weten dat heel goed. Komt nu een cijfer of teeken heel veel voor, dan wijst dat op een veel voorkomende letter. Daarbij is de verhouding in het gebruik der letters van elke taal bekend. Zoodoende kan ook de oningewijde met geduld en nadenken menig schijnbaar voor hem onleesbaar geheimschrift ten slotte begrijpen.

Bij de tweede wijze van doen is dat veel lastiger, doch ook hier wijst dikwijls juist het onzinnige of gezochte van wat er staat den weg om het ware te vinden.

Er zijn nog vele andere wijzen om „geheimschrift" te leveren. Zoo b.v. door met melk of met citroensap op wit papier te schrijven. Droogt dit sap op, dan ziet men de letters niet, doch moet om die te lezen 't papier bevochtigen als het met citroensap is beschreven, en met een weinig asch van verbrand papier er op wrijven als er melk is gebruikt. Meer kunnen we er hier niet van zeggen.

In den tijd van Lodewijk XIV hadden onze Staten er op uitgevonden hun geheime lastgevingen over te laten schrijven in oud-Friesch met Grieksche letters. En de knapste ontcijferaars van den Franschen vorst zijn nooit in staat geweest die brieven te lezen. Eigenlijk was dat nu wel geen geheimschrift, zoomin als de woorden die men afspreekt om hooge telegramkosten te mijden. Maar het doel wordt er eveneens mee bereikt.

Onlangs las ik in zeker boek dit:

„Op het plein voor de school zag ik de spelende dorpsjeugd, die het druk had met „dansekaters" en „kieteballen." Wat kan daarmee zijn bedoeld?

Antw. Een „dansekater" is of was althans nog vóór een 40 jaar een priktol, waar jongens mee spelen. Was zulk een tol peervormig, met een lange, ijzeren punt, dan kon zij, na van het touw te zijn losgelaten, soms allerlei sprongen maken eer zij „stond." Vandaar de naam, die ziet op het zonderlinge en dolle springen, dat aan katten eigen is.

Een „kietebal" is hetzelfde als een kaatsbal of kastiebal, dien men elkaar toewerpt of toeslaat. Wijl dat over en weer ging en dus elk evenveel kreeg, was men „kiet," eigenlijk *quitte* (Fransch) d. i. gelijk, elkaar niets schuldig. Dit „quitte" zit ook in „quitantie," dat in goed Nederlandsch „kwijtbrief" heet. Het Fr. „quitter" en het Ned. „kwijten" is van één oorsprong.

Meermalen vond ik in „Timotheüs" Bijbelplaatsen verklaard, door het geven van den juisten zin, uit het oogpunt van taal. Nu zou ik gaarne zulk een opheldering hebben van Rom. 8 : 3. Het komt mij voor dat dit, zooals het daar staat, niet is te begrijpen; de zin loopt niet af, zou ik zeggen. B.

We lezen in deze plaats:

„Want hetgeen der wet onmogelijk was, dewijl zij door het vleesch krachteloos was, heeft God, Zijnen Zoon zendende in gelijkheid des zondigen vleesches, en *dat* voor de zonde, de zonde veroordeeld in het vleesch."

De steller der vraag heeft daarin gelijk, dat deze plaats in onze Statenvertaling zeer onduidelijk is. Dit komt ook werkelijk doordat de zin niet „loopt," niet af is. Dit blijkt dadelijk als men hem „ontleedt," zooals de uitdrukking luidt. Er ontbreekt iets dat ingevoegd had moeten worden, gelijk, naar men weet, op zeer veel andere plaatsen in den Statenbijbel terecht is geschied. Men leze b.v. zoo: „Want hetgeen der wet onmogelijk was, dewijl zij door het vleesch krachteloos was, *dat* heeft God *gedaan*, Zijn Zoon zendende in de gelijkheid des zondigen vleesches en voor de zonde, en Hij heeft *alzoo* de zonde veroordeeld in het vleesch." *) Zoo verkrijgt men een duidelijken, afloopenden zin, die, meenen we, de moeilijkheid van het begrijpen wegneemt. A. J. H.

*) De nieuwe vertaling van het Nieuwe Testament, uitgave Voorhoeve, Den Haag, heeft Rom. 8 : 3 aldus: „Want hetgeen der wet onmogelijk was, deed God, daar Hij, Zijnen eigenen Zoon in gelijkheid des zondigen vleesches en voor de zonde zendende, de zonde in het vleesch heeft veroordeeld." RED.

https://achterderug.nl

en ontfermenden arm uit het Spaansche diensthuis gevoerd, zou verkrijgen, wat de stoutste verwachtingen zou overtreffen. De Fransche saus zou niet ontbreken, en de kok zou een Fransche Koning zijn!

De raadpensionaris De Witt, deze geniale optimist, had het zich anders voorgesteld. Hij wist een beteren muur tegen de Fransche heerschzucht dan een krachtig leger en sterke vestingen; hij zocht in bondgenootschappen zijn steun, en meende in de Triple Alliantie, het Drievoudig Verbond tusschen Nederland, Engeland en Zweden een onzichtbaren wal te hebben opgetrokken, die krachtiger dan een gepantserde muur het Fransche geweld zou weerstaan.

Hoe ontzaglijk was de vergissing! Het werk van zooveel nachten zwoegens bleek slechts scheurpapier te zijn: Karel II liep tot Frankrijk over; Zweden scheen nog bedenkingen te hebben, maar dan kruiste het de armen over elkander, en riep met de onverschilligheid van een Gallio: „Fiat — laat Holland er onder gaan!"

Nog altijd bleef Johan de Witt in zijn noodlottigen waan; ja, hij was verblind, deze kundige staatsman, — de schranderste der schranderen was verblind!

Hij werd gewaarschuwd; voorzichtige vrienden trokken hem aan den mouw; de Groote Keurvorst van Brandenburg wees hem op de Fransche krijgstoerustingen.

Maar hij luisterde niet; de Keurvorst was gehuwd met een kind van Oranje, met de dochter van Stadhouder Frederik Hendrik — was zoo'n man vertrouwbaar?

Het volk begon ongerust te worden; het riep om Oranje, maar De Witt, deze tweede Oldenbarneveld, maakte van zijn voorhoofd een granietblok, en was besloten, den dreigenden storm te trotseeren.

En die storm kwam; het werd een woedende orkaan; er verscheen een gelijktijdige oorlogsverklaring van Frankrijk en Engeland, in bond met Keulen, Munster, Osnabruck en Brunswijk-Luneburg, terwijl de Fransche koning Lodewijk XIV, genaamd de Zonnekoning, met een voortreffelijk uitgerust leger op onze oostelijke grenzen verscheen.

(*Wordt vervolgd.*)

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

(Vragen voor deze rubriek in te zenden aan het Bureau „Timotheüs" onder motto „Letterkunde." Men sluite een 5 cts. postzegel in.)

De Diligence. — Ad Calendas Graecas.

Dezer dagen, zoo schrijft W. R., zag ik met grooten lof een nieuwe uitgaaf, zesde druk, vermeld van *De Diligence*, geschreven door J. de Liefde. Is dat een boek, geschikt voor kinderen? Ik vond het opgenomen onder de feestgeschenken voor het Kerstfeest en dergelijken.

Antw. — „De Diligence" is het verhaal der ontmoetingen, gesprekken en zielstoestanden van een jonkman, die met de diligence (indertijd het gewone vervoermiddel) van Amsterdam reist naar zijn vaderstad, Deventer, waar zijn ouders wonen en hij een erfenis gaat ontvangen. 't Is een zinnebeeldig verhaal, dat bedoelt het groote onderscheid te toonen tusschen hem, die den levensweg reist met de heerlijkheid der zekerheid van een blijde toekomst, en hen die reizen zonder die hoop en alleen voor het heden leven. Het boek is zóó geschreven, dat de oppervlakkige lezer meent, slechts een prettig en boeiend reisverhaal voor zich te hebben, doch ieder die nadenkt, wel anders merkt.

Zoover ik weet, is de wordingsgeschiedenis van dit boek zoo: Men had De Liefde uitgenoodigd te spreken in het „Nut," doch een beslist Christelijke rede werd in dien kring niet begeerd. Toen sprak De Liefde als rede uit, wat men nu in „De Diligence" vindt, waaraan zich zelfs de meest „neutrale" niet kan stooten, en dat toch den denker wijst op het eene noodige. Deze omstandigheden verklaren het karakter van dit veelgelezen boek.

Of het nu een boek voor kinderen is? De nieuwe uitgaaf, die ik ook zag, ziet er met haar mooie platen zeker voor de jeugd aantrekkelijk uit, vrij wat mooier dan de eerste druk. De inhoud is natuurlijk niet allereerst voor kinderen bestemd. Maar dat is Bunyans „Pelgrimsreis" evenmin, en toch wordt die door duizenden kinderen graag gelezen, al is zij zeker op vele plaatsen voor hen minder boeiend dan de „Diligence." Ik durf gerust aanraden het boek aan kinderen van een jaar of twaalf en ouder te geven. Er staat niets in, dat voor hen niet past, het meeste kunnen ze begrijpen, en voorts zet het boek hen aan het denken. Ik las het, toen ik zeven jaren oud was, en schadelijke gevolgen zijn daarvan — dusver — bij mij niet ontdekt. Wel heb ik er nog steeds aangename herinneringen van.

A. J. H.

Het hier volgende zond ons een hooggeacht lezer van ons Blad, die daarmede zeker menig ander lezer verplicht; zoo doet, wat voor engeren kring was gevraagd, in wijderen goed.

A. J. H.

„Dezer dagen werd mij de beteekenis en de afleiding der woorden *ad Calendas Graecas* gevraagd. In het vertrouwen, dat de gegeven verklaring ook voor sommige lezers van „Timotheüs" dienstig zou kunnen zijn, deel ik het volgende mede:

„*Calendae* (van het verouderde latijnsche *calare* — Grieksch: *kaleo* — uit- of samenroepen) is de eerste dag in de maand, welke evenals de in den loop der maand te vieren feesten bij de oude Romeinen, oorspronkelijk door uitroepen namens den Hooge- of Opperpriester bekend gemaakt werd. Op den eersten dag der maand n.l. moesten in Rome ook de belastingen betaald worden, en daar de Grieksche tijdrekening geen kalender kent, zoo vormde zich later bij de Romeinen de spreekwijze: *Ad Calendas Graecas solvere* d. i. „op den Griekschen kalender," d. w. z. „op een niet bestaanden dag betalen" of m. a. w. *nooit*, evenals wij daarvoor ons daarmee overeenstemmende „St. Juttemis" gebruiken; immers is St. Jut ook een onbekende, niet bestaande Sint of heilige, en kan er dus van het vieren van een voor dien „heilige" uitgeschreven mis geen sprake zijn, en dit wordt nog verduidelijkt, waar de volksmond er aan toevoegt: „als de kalveren met roode klapmutsen op het ijs dansen."

„Ook verstond men onder *Calendarium*, een schuldboek of register, waarin (meestal voor een jaar) de dagen naar weken en maanden, de feesten, veranderingen van zon, maan en hoofdplaneten enz. opgeteekend werden, terwijl bovendien nog voor bijzondere vereenigingen, standen, beroepen, enz., bepaalde mededeelingen gedaan werden, hetgeen aan den Kalender den naam gaf van Staats-, volks-, tuin-, jacht- en andere kalenders. Zoo ook stamt het woord „Ecclesia" waaronder wij een Gemeente of kerk verstaan, van de woorden *ec* of *ex* = *uit* en *kaleo* = roepen; alzoo: *uitroepen*, een (door een herauld) te zamen geroepen verzameling, vereeniging of vergadering, waaraan later in 't bijzonder de naam van een verzameling van Christenen, de Christelijke Kerk en in 't algemeen: Kerk gegeven is."

N. Dr J. S.

https://achterderug.nl

strijkend. „Ik heb met den schout een inspectiereis gemaakt langs onze grensvestingen — nooit heb ik zoo'n janboel gezien! Op mijn woord van eer — 't is een schande. Vestingen? M'n lieve mensch — daar zijn geen vestingen; in twee en twintig jaren is er geen schop in den grond gestoken; de grachten liggen dicht — de jongens spelen er krijgertje. Ik vroeg, waar de stormpalen waren? Och, de keukenmeiden hadden ze voor brandhout gebruikt, om het middagmaal der heeren officieren goed gaar te krijgen. Wallen zag ik niet — wel mooie moestuinen, waar de beste peen werd geteeld."

„Hoe staat het met de ammunitie?" vroeg Pietersen.

„Ammunitie!" zeide Teun, en hij barstte in een schamperen schaterlach uit. „Die vraagt naar ammunitie! Man — daar is geen ammunitie, en het kruit, dat er dan nog is, pakt aan elkander als sneeuw in een harden dooi!"

„De officieren zijn flink!" zeide Pietersen, zoo langs zijn neus heen.

„Flink?" hernam de schoutenknecht, den vreemdeling van het hoofd tot de voeten opnemend; „flink? Die gepoederde fatjes schrikken als benauwde katten, als ze een musket hooren knallen, en ze vallen in zwijm, als een kanon afgaat. En dan die soldaten! Het zijn stroopers, vagebonden, die gegeeseld en gebrandmerkt moesten worden! De Prins laat elke week een dozijn van die vaderlandsverdedigers ophangen, om er de discipline in te krijgen. Dat is te prijzen, maar hij zal er geen eentje overhouden, en dat is ongelukkig genoeg! Dat was in mijn tijd anders! Dàt waren soldaten! — echte ijzervreters, die de kippen niet stalen bij den boer, maar bij den vijand aan de poort klopten, en zeiden: „Doe open in naam van Oranje! En doe je 't niet gauw, dan trappen we de poort in!"" *(Wordt vervolgd.)*

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Belangstelling. — Lekkeris. — Toot. — Kreupelbosch.

Belangstelling, die zeer te loven valt, betoonen onze lezers in de beantwoording der vragen. Men zag het o. a. in het nr. van 7 November, waarin een geachte lezeres wijst op Van Lenneps meening omtrent den oorsprong van het woord „Moffen," waarnaar gevraagd was. Nu las ik juist even te voren nog een heel geleerde verhandeling over 't zelfde onderwerp, doch zelfs Bilderdijk brengt ons met zijn gissingen niet verder. Wat Van Lenneps gevoelen betreft, ook dat komt mij zeer onwaarschijnlijk voor; we zijn nog altijd zoekende.

Van den heer A. L. ontvingen we een gewaardeerde opmerking in zake „Bombast." Z.Ed. schrijft:

„Kan het woord *bombast* ook zijn oorsprong danken aan een persoonsnaam? Van 1493—1541 leefde de Zwitser Philippus Aureolus Paracelsus Theophrastus Bombastus von Hohenheim, een geneeskundige, die steeds zoekende was naar een universeel geneesmiddel, een middel tegen alle kwalen tegelijk. Bij dat zoeken heeft hij vele goede geneesmiddelen gevonden, en de medische wetenschap veel vooruitgebracht. Door heel West-Europa trok hij rond, hield voordrachten in het Duitsch of in slecht Latijn, gaf daarbij zeer af op oudere geneeskundigen, en prees zijn middelen aan met kwakzalverig marktgeschreeuw. Juist daardoor, en door zijn slechte levenswijze, vonden zijn verbeteringen in langen tijd geen ingang. Kan het ook zijn, dat zijn naam Bombastus ons het woord *bombast* heeft bezorgd?"

Ook ik dacht bij het behandelen der vraag *allereerst* aan Paracelsus. Toch kwam het mij bij nadenken hoogst onwaarschijnlijk voor, dat hij bij ons „Bombast" in 't spel zou zijn. Immers, onder den naam Bombastus komt hij nooit voor; steeds heet hij Paracelsus als over hem gesproken wordt. Niet waarschijnlijk dunkt mij daarom, dat hij een woord als het zoo algemeen gebruikte Bombast in zwang heeft gebracht.

Meermalen hoorde ik kinderen in onze omgeving spreken van „lekkeris," (niet *lekkers*) waar ze dan drop mee bedoelden. Hoe is dat woord te verklaren? Met „lekkers" bedoelen ze ook wat anders, b.v. suikergoed. C. B.

Antw. — Als de vrager ooit in Engeland komt, zal hij daar misschien ook de kinderen van „lekkeris" (licorice) hooren spreken, als zij drop of zoethout bedoelen. 't Een en 't ander zijn verbasteringen van *lacarissa*, zooals de meer wetenschappelijke naam van drop is; al denken de kinderen in Nederland althans er zeker wel bij aan „lekker."

't Gebeurt meer, dat men een woord vervormt naar de beteekenis, die men meent, dat er bij behoort. Zoo spreken sommigen van een „oogelist" als zij den *oculist* of oogdokter bedoelen. Zoo zegt men soms „gaanderij" in plaats van *galerij*, gelijk het heet, omdat men denkt aan „gaan," of wijl de galerijen als 't ware een rondgang in de kerk vormen.

In Boeda's „Moortje" meen ik, wordt het woord *Toot* vermeld. Wat beduidt dit, en is het nog in gebruik? vraagt W.

Antw. — Om met het laatste te beginnen, zoo wordt *toet*, een andere vorm van „toot", te Amsterdam in de volkstaal nog gebruikt voor *mond*. Ook is, geloof ik, in sommige streken van Zeeland, het woord *tote* voor „gezicht" (aangezicht) bekend. 't Is nauw verwand met *tuit*, de mond van een kan. Vergelijk ook *toeteren*: met den mond in een pijp blazen. De beteekenis zal hieruit wel duidelijk zijn.

Dezelfde lezer vraagt, of we het eens zijn met de verklaring, dat een *kreupelbosch* zoo heet, omdat het eigenlijk een *kreupel bosch* is, d. i. krom gegroeid of gebrekkig. Hij kan dit niet vinden.

Antw. — Wij evenmin. Als ik in een bosch ga snoeien en hakken, wordt het toch geen kreupelbosch, en dit laatste wordt, al groeit het nog zoo lang, nooit een woud. Kreupelhout is laag hout, maar geen verminkt of wanstallig hout. Ik voor mij geloof, dat „kreupel" hier komt van *kruipen*, en kreupelhout wil zeggen laag hout, heesters en struiken, die als 't ware langs den grond „kruipen," in tegenstelling met „opgaand" geboomte.

A. J. H.

„Stijlbloemen."

1. Bewandelen wij de voetstappen onzer doorluchtige vaderen.
2. Daar de onderneming geen vruchten afwierp, heeft men haar opgegeven.
3. „Bemerkingen."
(Deze onzin komt voor o. a. in een boekje voor *Nederlandsche* spoorwegen!)
4. De courses hadden een eclatant succes. Er was veel volk, kolossaal animo. Zelfs het miniemste cafétje zat vol. (Uit een *Nederlandsch* dagblad!)
5. Hij zette zich met goed gevolg er toe, een slaapje te doen, en wisselde nu en dan een blik met zijn reisgenoot, die zijn voorbeeld was gevolgd.
6. Het publiek wordt gewaarschuwd voor onechte namaaksels, die er slechts op uit zijn hun oogen te verblinden.
7. Een heuvelomringd veld breidde zich voor ons uit.

A. J. H.

https://achterderug.nl

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Kittebroers. — Hippocreen. — Kwartel. — Frikadel. — Hanebalken. — Kwezelken. — Kiekerikie. — Zenden en sturen. — Spek en boonen. — „Patertje."

De vragers zorgen wel, dat er werk aan den winkel blijft. Nu, dit is goed, als ze maar er bij bedenken, wat onlangs den „eersaemen goeden vrinden" is voorgehouden.

Allereerst vijf vragen van onze lezeres M. A. K. te C.

1. Waarom worden dronkaards wel eens Kittebroers genoemd?

2. Ik las onlangs in een boek: „Hij had nog niet gedronken uit de beek van Hippocreen." Wat beteekent dat?

3. Waarom zegt men: Zoo doof als een kwartel. Is een kwartel werkelijk doof?

4. Ik las in een boek (De Uithangborden van Van Lennep) iets over frikkedillen. Wat zijn dat?

5. Waarom wordt de nok van een huis en school of schuur wel eens hanebalken genoemd?

Antw. 1. Een kit, kot of keet is een klein vertrek, dat tot woning dient, waarin men vrij eng bijeenzit. Daarom wordt de naam ook wel gegeven aan een kroegje, en zijn „kittebroers" de drinkebroers, die daar elkaar ontmoeten.

2. *Hippocrene* is in de Grieksche fabelleer de naam der *Hengstebron* op den Zang- of Dichtersberg, den Helicon in Griekenland. Die bron heette te zijn ontstaan door een hoefslag van Pegasus, een gevleugeld paard. Wie uit deze bron dronk werd dichter. Zij was gewijd aan Apollo, den god der dichtkunst, en de negen Muzen of Zanggodinnen. (Tegenwoordig is die bron uitgedroogd of onvindbaar.)

3. Deze uitdrukking dagteekent uit den tijd, toen men meer vreemde en onjuiste opvattingen omtrent de dieren had. De adder gold voor blind of doof, de mol voor blind, de kwartel voor doof. Een kwartel in gezonden staat is evenmin doof als andere trekvogels.

4. Frikadellen (van het Fransche Fricandeau) zijn de kleine stukjes spek of vet, die soms in vleesch, gevogelte enz. gestoken worden om het smakelijker te doen zijn na de toebereiding. Vandaar de uitdrukking: „tot frikadellen hakken" d. i. aan stukjes.

5. In vroeger tijd was het op het platteland niet zeldzaam — en het komt nog wel voor — dat het pluimgedierte in hetzelfde vertrek huisde, als de boer en zijn gezin. Haan en kippen zochten dan 's avonds de rust op de balken, die dienden om het dak te steunen en die met planken waren gedekt, gelijk nog vaak te zien is, b.v. in schuren. De naam „hanebalken" wordt hierdoor duidelijk.

Dan een van A. M. D. te D.:

'Wat zijn „kwezelkens"? Zooals zij voorkomen in het Oud-Hollandsch liedje:

„Begyntjes en kwezelkens dansen niet!"

Was het soms ook een orde evenals de begyntjes?

Antw. Wat „kwezelken" betreft, die naam werd oudtijds in Roomsche streken (Zuid-Nederland) gegeven aan vrouwen, die zeer godsdienstig waren, zich met vrome oefeningen bezighielden, zonder juist, evenmin als de begyntjes, tot een geestelijke orde te behooren. Zoover ik weet kreeg „kwezel" eerst later een ongunstige beteekenis.

Van den heer Mr. E. A. T. Th. te 's-Gr. ontvingen we deze vragen:

I. Wat is de eigenlijke beteekenis van het woord „*Kiekerikie*," (naam o. a. van een tijdschrift), waarvan een andere naam schijnt te zijn „Kokeriko"?

II. Welk een onderscheid moet men om *zuiver* Hollandsch te schrijven, maken tusschen de werkwoorden: „*Sturen*" en „*Zenden*." (Ik stuur de meid uit met boodschappen, of ik zend ze uit?) 't Komt mij voor, dat „zenden" hier beter is. Zoo zijn er tal van andere twijfelachtige gevallen.

III. Vanwaar de uitdrukking: „Ergens voor *spek en boonen* bij zitten?" De beteekenis is vrij duidelijk. Men gebruikt de spreekwijze om iemand te typeeren, die in een gezelschap door zijn of haar onbeduidendheid weinig heeft in te brengen, die op den gang van zaken of van het discours geen invloed uitoefent. Zou men even goed kunnen zeggen: voor „zuurkool en worst," voor „gort en rozijnen," enz.? Eigenaardig dat ook steeds het spek aan de boonen voorafgaat, en men nooit hoort van „boonen en spek," ofschoon boonen in den regel toch wel den hoofdschotel uitmaken.

Antw. I. *Kiekerikie* (ook wel kokeriko) is het Duitsche woord om het haangekraai aan te duiden. Een *Nederlander* echter noemt dat *kukeleku*. En 't is een bewijs van groote botheid, als een Nederlandsch blad van „Kiekerikie" spreekt.

II. Naar den oorsprong is „zenden" iemand of iets ergens heen doen gaan, en „sturen" hem in de te volgen richting leiden. Doch tegenwoordig beduiden beide woorden hetzelfde, althans in den aangegeven zin. Doch „zenden" is deftiger in den stijl dan „sturen." Men *stuurt* een pakje. Maar God *zendt* Zijn engelen uit. De huisvrouw *stuurt* de wasch. De regeering *zendt* een gezant.

III. „Voor spek en boonen" is ontleend aan het zeewezen, het leven aan boord, waar de voeding van de minderen veelal bestond, en wellicht nog bestaat, uit boonen met spek. De hooger geplaatsten aten fijner dingen. Wie dus meedoet „voor spek en boonen" behoort tot de geringen, die geen groote rol spelen, tot de zeer gewonen, die geen invloed oefenen. Dat het spek voorop staat, is, wijl dat het begeerlijkste is voor de eters. Huyghens teekent in een zijner verzen een matroos, die, terwijl er soep met spek wordt opgezet, maar wat weinig spek, zijn bovenkleeding uittrekt. Verbaasd vraagt men hem wat hij gaat doen? „Wel," is 't antwoord, „'k zie daar een stukje spek, daar ik naar toe moet zwemmen."

W. R. te A. vraagt: Als u het niet te onbeduidend vindt, had ik wel graag een antwoord op het volgende:

Meermalen heb ik door kinderen, die samen speelden, het liedje van „Patertje" hooren zingen. Zij zongen dan:

Er ging een patertje langs den kant,
Hij was in de Mei,
Hij nam zijn nonnetje bij de hand,
Hij was in de Meisiezij, enz.

Nu begrijp ik dat „hij" in den 2en en 4en regel niet, en het laatste woord net zoo min.

Antw. Onbeduidend zijn zulke vragen geenszins. Een man als prof. Verrriest, en anderen als hij, versmaden niet in hun lezingen dergelijke onderwerpen te behandelen.

De zangwijs van dit liedje — dit in 't voorbijgaan — is waarschijnlijk nog afkomstig van onze heidensche voorouders, die zoo zongen bij hun rondedansen. Wat de woorden betreft dit: Men kan met veel grond beweren, dat „hij" hier een verbastering is van „het." Ik voor mij geloof echter, dat het een uitroep van vreugd is: „hei!" net als „ha!" o. a. Wat het laatste woord betreft, zoo is de 4e regel blijkbaar een verbastering van:

Hei! 't Was in de Mei, zoo 'k zei.

A. J. H.

https://achterderug.nl

De jongen gaf geen antwoord; zijn adem ging snel en gejaagd, en hij snikte het uit.

„Spreek dan toch!" drong de Schout; „ben je schuldig of onschuldig?"

De Schout perste de lippen op elkander; dat gehuil stootte hem geweldig tegen de borst, en zijn oogen rustten vol minachting op den zwakkeling.

„Waarom heb je de rivier gepeild?" vroeg de Schout.

„Met uw verlof, heer Schout!" wierp Teunis er tusschen in.

Maar de Schout kon die voorbarigheden van zijn dienaar moeilijk verdragen, en zeide op strengen toon: „Houd jij je mond, totdat je gevraagd wordt!"

„Die notitie is niet van mij!" zeide de jongen.

„Van wien dan?"

„Van Jan Pietersen. Ik heb de aanteekeningen voor hem gemaakt."

„Hoe komt dat papier dan in je zak?" vroeg de Schout op forschen toon.

Toen verstomde de jongen.

„Wie heeft die cijfers daar neergezet? Hoe ben je aan die notitie gekomen? Kijk eens door dat raam — daar kun je den schandpaal zien, waar landverraders, die hun overheid voorliegen, gegeeseld en te pronk worden gesteld!"

Het woelde en bruiste in Andries' gemoed. Plotseling echter ging de zwakke veer zijner wilskracht omhoog; hij verhief zich recht op de voeten, keek den Schout flink in 't gezicht en zeide: „Ik ben geen leugenaar."

„Zeg me dan, wie de cijfers op dit papier heeft gezet? Heeft Jan Pietersen dat gedaan?"

Toen verstomde de jongen ten tweeden male.

„Antwoord!" riep de Schout op barschen toon, „of we zullen je de scherpe vraag doen — in het gemeentehuis — met de duimschroeven!"

„Ik heb de cijfers neergeschreven!"

„En wie deed de peilingen?"

Weer aarzelde de jongen.

„Antwoord!" barstte de Schout uit.

„Ik!"

„Alles in opdracht van Jan Pietersen?"

De jongen begon weer te snikken.

Hij knikte bevestigend met het hoofd, maar kon geen woord uitbrengen.

„En waarmee deed je de peilingen?"

„Met de hengellat."

„Met die van jou of van Jan Pietersen?"

„Met de mijne!"

„En hoeveel krijg je van de Franschen, als je hun die aanteekeningen verschaft?"

De Schout hield plotseling in; de aderen van zijn voorhoofd zwollen van toorn.

„Teun!" zeide hij, „verlos mij van 't gezicht van dat sujet! Zoo'n brave vader, en dan zoo'n ontaard kind!"

„In het torenhok, heer Schout?"

„Ja, op water en brood! En als ge hem hebt weggebracht, dan haal Jan Pietersen!"

Geen half uur later stond Jan Pietersen voor den Schout.

(*Wordt vervolgt.*)

Oplossing van de prijsvraag in nº 12.

Door omzetting der letters van de gegeven woorden: Een vogel zat in de haag bij flirds, kan men krijgen:

Zelfstandigheid van Boelgarije.

Wij ontvingen slechts twaalf oplossingen, die alle goed waren. Van de twintig uitgeloofde kalenders kunnen wij dus slechts twaalf verzenden en wel aan:

J. Mol Jr. te Zwolle; J. A. van Loo te Den Haag; J. F. van Diemen te Abbega; M. A. Jelier M.Cz. te Rotterdam; C. Willebrands te Noordwijk a. Zee; A. van Ham te Papendrecht; P. Wijgmans te Amsterdam; R. G. Gerritzen te Den Haag; Mevr. Verleur te Hillegom; G. Vixseboxse te Haarlem; A. Bloot Dz. te Moordrecht; en aan Mej. A. v. d. Watering te Den Haag.

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

De Heer A. F. te C. vraagt:

Dikwijls las ik de uitdrukking: Het „*geestelijk*" lied" of het „*godsdienstig*" lied. Moet dat niet zijn „geestelijke" of „godsdienstige" met een *e*? Omdat er vóór staat het bepalend lidwoord „het."

Antw. Bij onzijdige woorden wordt in talen van Germaanschen oorsprong vaak de uitgang in het bijv. naamw. weggelaten. Zoo zeggen wij: „het lichtgroen papier," het „verkocht meubelstuk," evengoed als we achter „lichtgroen" en „verkocht" een *e* kunnen voegen. Zoo zegt de Duitscher nu eens „schön Wetter," dan weer „schönes Wetter," al naar den „stijl."

Onlangs hoorde ik, dat het woord „Bullebak" een verbastering is van „Bulderbast." Zou dit waar zijn?

Antw. Ik betwijfel dat zeer. „Bullebak" is een saamstel van „bul" of „bol" (*o* en *u* wisselen vaak) en „bak" d. i. wang zooals in „bakkebaard." Een bullebak is dus eigenlijk een bol- opgeblazen, en daardoor vreeswekkend aangezicht. Vandaar een schrikaanjagend wezen, waar men b.v. kinderen bang mee maakt.

„Bulderbast" beteekent niet volkomen 't zelfde, maar iemand, die licht hevig uitvaart en raast. 't Woord komt van „bulderen" en „bast." Dit laatste wordt dan genomen in den zin van het plat, straattalig gebruik voor lichaam, persoon: „Hij krijgt op zijn bast," en een „hangebast" (oude uitdrukking voor wie hangen moest.) De twee woorden zijn dus niet één, zoomin als het één een verbastering was van het andere.

Onlangs las ik in een zoogenaamd volksliedje: Je bent *de nor* ingegaan. Dit „nor" moet beteekenen, zoo ik hoor, de gevangenis. Maar van waar kan dit woord komen? vraagt D. S.

Antw. Door „een nor" verstaat men in de taal der lagere volksklasse algemeen een kleine, ellendige woning, een krot. Niet onbegrijpelijk is, dat men dit „nor" ook toepaste op de verblijven van de gevangenis. Het woord staat naar zijn afkomst in verband met „naar," in den zin van „akelig."

Kan het lezen der werken van *Ibsen* nuttig zijn voor hart en leven?

Deze vraag van N. N. staat min of meer gelijk met b.v. deze: „Is een vetkaars nuttig voor straatverlichting?" 't Antwoord is natuurlijk: ja, in geval van nood, als men niet beter heeft. Maar niemand, die gas- of electrisch licht heeft, neemt tot vetkaarsen de toevlucht.

Wat Ibsen voor hart en leven geven kan, is voor ons, Christenen, zóó bedroevend weinig, dat we het gerust kunnen laten liggen. We hebben dat al reeds lang in onzen Bijbel, en daarbij veel meer en veel beter. Ibsen is een ongeloovige, en ongeloovigen zullen in zijn werken ettelijke nuttige lessen vinden, die ze echter, wilden ze den Bijbel lezen, al lang konden kennen. Maar wie Gods Woord kent en gebruikt, heeft de lessen van Ibsen voor zijn hart en leven niet noodig.

Er is — ik zei 't reeds vroeger — in deze nieuwerwetsche liefhebberij van Noorsche leesstof veel mode. Alle lof aan het goede, dat ook het Noorden biedt. Maar zoolang wij Gods Woord hebben, kunnen we het best voor hart en leven stellen buiten ongeloovige schrijvers, van Noord en Zuid beide.

A. J. H.

https://achterderug.nl

„Zoo menschen!" zeide hij, „ben jelui nog op? Durft ge niet naar bed te gaan? Ik kan 't begrijpen — baas Gerrits is bezig zijn wagen in te spannen, en te vertrekken!"

„Wat?" riepen ze, „durft Gerrits niet blijven? Is het zóó erg?"

„Rombouts, die op den Driesprong woont, is reeds een half uur geleden met pak en zak naar het Sticht gereden."

Deze nieuwe tijdingen vermeerderden den angst der dorpers; de vrouwen hieven jammerklachten aan, en vroegen hun mannen, of het niet tijd werd, eveneens de vlucht te nemen.

Het gestommel van een wagen werd gehoord; hij kwam uit de richting van het Moleneinde.

„Dat zal baas Gerrits zijn!" zeiden de menschen, en zij liepen het voertuig tegemoet.

Het was baas Gerrits niet; het was een boer, die uit een der nabij liggende gehuchten kwam.

Twee sterke ossen trokken de kar; eenige schamele stoelen waren als een afschutting op het voertuig bevestigd, waartusschen een paar bedden, een wieg, een klok en een oude kast waren gestopt.

De vrouw liep naast haar man; zij had een zuigeling op den arm, terwijl drie kinderen zich aan haar rokken vasthielden, en zacht snikkend volgden.

„G'en avond, menschen!" zeide de boer, met doffe stem.

„G'en avond!" zeiden de dorpers.

Zij vroegen niets, en de boer zeide niets anders. Een koe en een paar schapen waren achteraan de kar vastgebonden; de kar maalde diep door het mulle zand; de ossen zuchtten van de zware vracht; en de tocht der ellendigen verdween onder het zachte maanlicht.

Verscheiden menschen ijlden naar hun woningen; de kleine kinderen, die naar bed waren gebracht, werden door bevende moederhanden haastig in de kleeren gestoken, en toen te elf uur van een naburigen dorpstoren plotseling het noodgelui weerklonk, bereikte de angst zijn toppunt.

Maar de oude nachtwacht zette rustig zijn tocht voort. Te midden der grenzenlooze verwarring, tusschen het huisraad door, dat uit de woningen werd gesleept, langs de wagens en karren heen, die den weg versperden, ging hij kalm zijn gang. Van vijf dorpstorens gilde het stormgelui door den nacht; een lange smartkreet steeg op uit de Betuwe, maar de nachtwacht zette rustig zijn tocht voort. Zijn ratel sloeg, en zijn oude stem zette zich uit, terwijl hij riep:

„De klok heeft twaalf —
Twaalf heeft de klok!
De Zondag genaakt!
De Heere waakt!
Dien God bewaart,
Is wel bewaard!"

(Wordt vervolgd.)

VARIA.

Gepast.

Tot Maarten Luther kwam eens een,
Die onderricht begeerde:
„Wat toch de goede God wel deed
Eer Hij deez' aard formeerde?"
„Toen zat," sprak Luther, „onze Heer
Vaak in een bosch van berken neer,
En sneed er roeden voor de dwazen,
Die altijd op 't verborgne azen."

A. J. H.

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Vee van Laban; Kalf van Mozes. — Ido. — Steekt de maan? — Teems. — Rosmolen.

In mijn omgeving, zoo schrijft B., heb ik meermalen gehoord, dat men menschen, die men liefst ver van zich zag, waar niets mee was aan te vangen, *vee van Laban* noemde. Ook hoor ik een dom, bot mensch wel eens noemen: *een kalf Mozes*. Zoudt u dat ook kunnen uitleggen? Ik weet wel wie Laban en Mozes waren, maar begrijp het toch niet.

Antw. We weten, hoe Jakob de laatste jaren, dat hij Laban diende, zijn loon kreeg in vee. Telkens zou een deel daarvan, dat bepaalde kenmerken had, voor Jakob zijn. Hij nu, de begunstigde des Heeren, kreeg het rijkste deel. Het overige, dus minderwaardige, bleef voor Laban. Daarom, en wijl Laban zelf niet bemind was, is de uitdrukking „vee van Laban" te verklaren. 't Is het ongezegende, het mindere, dat niet bij den betere behoort.

Het „kalf Mozes" is een uitdrukking, die op een vergissing berust, net als wanneer men spreekt van „de boeken Mozes."

Van den naam *Moses* is de 2e naamval (d.i. van Moses) *Mosis*. Zoo vindt men in de oude Statenbijbels b. v. „het eerste boek *Mosis*" (*niet* Mozes, dat onzin zou zijn.) Zoo ook II *Petri* = van Petrus — 2e naamval — voor „2en brief van Petrus."

't Moet dus zijn *kalf Mosis* d. i. kalf van Mozes, of wel de boeken van Mozes. Het ziet op het gouden kalf, dat, al werd het aangebeden, toch stom en redeloos en een dood ding was. Niet zeer vleiend is wel de vergelijking van een bot mensch of sul met dat gouden dierenbeeld.

Is er, vraagt G. R., weer een nieuwe wereldtaal gekomen, die *Ido* heet?

Antw. Na het Volapuk, dat, als te moeilijk, nu al weer verdwijnt, hebben we het veel eenvoudiger Esperanto gekregen, dat een toekomst schijnt te hebben, en waarover al meer in „Timotheüs" is gesproken. Ook deze „ taal," die door Dr. Zomerhoff vervaardigd is, bleek echter nog wat lastig. Zij is daarom vereenvoudigd tot het Ido. 't Is echter *geen* wereldtaal, maar een *hulptaal*.

Steekt de maan in het Oosten? vraagt M. B. Jzn. te S. naar aanleiding van Ps. 121 : 6.

Antw. Dit *kan* zien op de koude, die in heldere, door den maan verlichte nachten na heete dagen in het Oosten, hem, die op het vrije veld legert, geweldig kan treffen. Latere onderzoekingen hebben echter geleerd, dat de maneschijn in het Oosten werkelijk een schadelijken invloed oefent op het lichaam van hem, die b.v. op het dek van een schip in het maanlicht ongedekt slaapt. Hierop wordt denkelijk gedoeld.

A. J. H.

https://achterderug.nl

de Franschen werkelijk op een der plekken, door hem op dat ongelukkige stuk papier aangeteekend, den Rijn passeerden — zou dan zijn doodvonnis niet geteekend liggen?

Het klamme zweet brak hem uit; een brandende wensch om vrij te komen, begon hem te overheeren, en nu riep hij tot God om uitkomst, in een woeste, half zinnelooze hartstochtelijkheid, om dàn weer, door wanhoop voortgedreven, door dien verschrikkelijken kerker heen en weer te rennen.

De maan, die met haar vriendelijk licht zijn gevangenis had verhelderd, ging onder; het werd stikdonker in de sombere ruimte; en uit de zwarte hoeken grijnsde de dood hem tegen. Hij legde zich neer op den harden grond, om dat doodsspook niet te zien — overspannen van droefheid en ellende, diep ongelukkig.

Toen echter werd hij kalmer; de krampachtige schokken, die zijn lichaam schudden, verminderden, en de engel van den slaap ging met zachten vleugelslag over zijn oogen.

(Wordt vervolgd.)

VALSCHE SCHAAMTE.

Wij maken ons doen en laten zoo dikwijls afhankelijk van de vraag, wat de menschen er wel van zullen zeggen. Er zijn, helaas! niet veel onafhankelijke zielen, die, zonder zich te storen aan de openbare meening, altijd doen wat Gods Woord en hun geweten hun gebiedt. Die geneigdheid om zich altijd te schikken naar de opinie der wereld, leidt echter in vele gevallen tot leugen, tot huichelarij, en zelfs tot misdaad.

Daar is een familie, die beter dagen gekend heeft. Met of zonder eigen schuld zijn ze tot armoede vervallen, en ze zijn genoodzaakt, te werken voor geld. Dat is nu toch voorzeker geen schande: elke trouw verrichte arbeid adelt den mensch. En toch wordt zulke arbeid nu dikwijls uit valsche, dwaze, zondige schaamte slechts in het geheim gedaan, en de werkgever wordt verzocht, er over te zwijgen. En zoo wordt het leven van het gezin een leven van leugen en kwelling.

Daar is een huisvader, die zijn vrijen tijd bijna uitsluitend in lichtzinnig gezelschap in de herberg doorbrengt. Zijn vrouw smeekt hem toch thuis te blijven bij haar en de kinderen, en niet naar de herberg te gaan, vanwaar hij niets meebrengt dan een ledige beurs, een zwaar hoofd en een schuldig geweten. Ernstig hoort de man die woorden aan, en een goede engel fluistert hem toe: „Je vrouw heeft gelijk. Doe wat ze zegt, en de zegen zal niet achterblijven." Maar hij luistert niet naar die stem, want hij schaamt zich. Wat zouden zijn kameraden er wel van zeggen! Die zouden hem immers uitlachen, als ze 't vernamen, dat hij deed, wat zijn vrouw gaarne wilde. Maar zulk een schaamte voert steeds verder op den weg van zonde en ellende.

Menigeen schaamt zich ook in het gezellige leven op te treden tegen goddelooze gesprekken en anti-godsdienstig doen, door zijn Christelijke overtuiging vrij uit te spreken. Ook zulk een verloochening komt voort uit valsche schaamte.

Menigeen ook, die van geringen stand opgeklommen is tot een hooge positie, schaamt zich over zijn arme, eenvoudige ouders, en verloochent ze zelfs! Doch men schaamt zich niet, dingen te doen of na te laten, waarover men zich voor het aangezicht des Heeren te schamen heeft!

Hoe dikwijls is misbruik van vertrouwen het gevolg van valsche schaamte. Men leeft in een gezin boven zijn stand. Op den duur blijkt het, dat debet en credit niet met elkaar kloppen. Nu behoort men eenvoudiger te gaan leven, minder geld te besteden aan kleeding, maaltijden, uitgaan. Maar men wil den schijn bewaren, en tot geen prijs het voorkomen hebben van wat men eigenlijk is. En om den schijn te redden, door de valsche schaamte, komt men in jammer en moeite, soms in ellende en zonde.

Een Christen moest zich nooit schamen te doen wat Gods Woord gebiedt, en zich altijd schamen te doen, wat Gods Woord verbiedt.

* * *

LETTEREN EN TAAL.

„Stijlbloemen."

De opmerking is gemaakt, dat het niet altijd gemakkelijk was, in de volzinnen, die gegeven worden, de misstellingen te vinden. Om hierin nu tegemoet te komen, zullen we voortaan in ettelijke zinnen iets onderstrepen, of op andere wijs aangeven wat verbetering behoeft.

1. Hier *realiseerden* wij ten volle de kenmerken der Italiaansche schilderschool.
2. Waag u op zulk glad ijs niet: licht valt ge of komt in een wak terecht, dat u ten grave sleept.
3. Ik heb er niets *op* tegen, dat het zoo geplaatst wordt.
4. Het gelukte hem niet, zich aan den jammerlijken toestand te *ontscheuren*, waarin hij nu *gedompeld* was.
5. Daar er geen gelden meer beschikbaar bleken, waren wij *aangewezen* op het klein bedrag, dat een vriend ons zond. (Leelijk Germanisme.)
6. Van den bok gevallen zijnde en ernstig gewond, droeg zijn vriend hem naar een huis, waar men hem vriendelijk opnam. (Hier draagt de gevallene zijn vriend!)
7. „Mijnheer de Voorzitter, de suiker is de kurk, waarop Java drijft." (Bij de jongste begrooting.)

A. J. H.

VRAGENBUS.

Bellerophon. — Janssonius.

In Ten Kate's vertaling van Milton „Verloren Paradijs" komen deze regels voor:

„Liet uw hand mij los,
Ik stortte neder van mijn toomloos vleugelros
Gelijk Bellerophon," enz.

Wat wil dit zeggen?

R.

Antw. Het vleugelros is Pegasus, het gevleugeld paard, dat de dichters den Zangberg opvoerde. Bellerophon is een koningszoon uit de Grieksche fabelleer. Toen hij, trotsch op zijn zegepralen, Pegasus besteeg om tot de goden te klimmen, stak een wesp het paard, dat wild werd en hem afwierp, zoodat hij 't bestierf. Pegasus overleefde het ongeval.

Hierbij zij opgemerkt: 1e. dat dichters als Milton en anderen uit dien tijd veel beelden en aanhalingen uit de fabelleer gebruiken. Ook Bilderdijk deed nog zoo. Voorts, dat de juiste vertaling van *Paradise lost*, **niet** is „Het Verloren Paradijs," maar „Het Paradijs verloren." Er tegenover staat het boek *Paradise regained*, d. i. „Het Paradijs herwonnen."

In de Nieuwe Gezangen der N. H. Kerk komen een aantal voor van Bennink Janssonius. Wie was deze dichter, vraagt P.

Antw. In Den Haag zullen ouderen van dagen zich Ds. B. Janssonius nog wel herinneren. Hij stond daar meer dan 20 jaar en stierf in 1872. Hij gaf schoone dichtwerken, vooral van godsdienstig karakter, Gezangen uit verschillende kerken, en schreef over kerkgeschiedenis o.a. der Oud-Roomschen.

A. J. H.

https://achterderug.nl

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Nog eens: Teems en Rosmolen, Kittebroers en Hanebalken. — Schitteren door afwezigheid.

In de titels boven deze afd. in no. 17 zal men de eerste twee bovenstaande woorden hebben opgemerkt, maar zonder dat er daaronder iets over wordt gezegd. Dit is te wijten aan het wegraken van een stukje kopij ter drukkerij of aan het redactie-bureau, die mij noopt nog eens te vertellen, wat daaronder had moeten volgen.

In sommige plaatsen kan men als spreekwoord hooren: „Het lekt als een *Teems*." Hoe komt daar nu de Teems bij te pas?

Antw. De uitdrukking die, meen ik, alleen in het Noorden onzes lands voorkomt, heeft met de Theems te Londen niets te maken. Een teems is een zeef, en dit verklaart de zaak.

Wat *Rosmolen* betreft, vroeger gebruikte men een paard (ros = paard, denk aan roskam) om in diamantslijperijen, grutterijen, pelmolens enz., het raderwerk in beweging te brengen. Het paard liep onophoudelijk rond, de raderen draaiden, de spillen piepten, het meel stoof, alles was leven en beweging. Daarom duidt „rosmolen" nog een groote drukte aan waar iemand het hoofd bij omloopt.

Omtrent de twee volgende bovenstaande woorden, vragen in no. 15 betreffend, zendt E. H. N. te E. ons deze toelichting:

Kit, wordt gebezigd voor een groote kan. De kittebroers kochten samen een kit bier om die als broers uit te drinken; ze deden dit meestal in een bierhuis om dan voor minder geld bij grooten voorraad te kunnen drinken.

Door een *hanebalk* wordt verstaan de bovenste balk in de kap eener schuur. Men vindt die in elke boerenschuur. 't Is een hanebalk omdat hij de bovenste is, zooals de haan de opperste der kippen is. Er is meer in een boerenschuur, dat voor oningewijden onbekend is, zooals bijv. „'t middelmenneke der hank," of 't „uilengat."

Vraag. — Men leest tegenwoordig meermalen, b.v. in een verslag: „Zij schitterden door afwezigheid." Is dat niet een vreemde uitdrukking, of heeft dat wellicht een bepaalden oorsprong? W.

Antw. — Van meer dan één uitdrukking, die zich in algemeene belangstelling mag verheugen, is de oorsprong toch soms duister.

Wat ik weet, is, dat men in de Annales of Jaarboeken van Tacitus, een Romeinsch schrijver uit de 1e eeuw, leest: „Cassius en Brutus schitterden daardoor het meest, dat men hun beelden niet zag."

't Gold namelijk de begrafenis van Cassius' vrouw Junia; bij zulke gelegenheid droeg men de beelden van voornaame geslachten vooruit.

De Fransche schrijver Chénier gebruikt deze uitdrukking in zijn tooneelstuk „Tibère" en zegt: „Brutus et Cassius brillaient par leur absence," d. i. „B. en C. schitterden door hun afwezigheid."

Is de uitdrukking zóó in zwang gekomen, dan is zij nu een 100 jaar oud, of wil men zelfs 1800.

A. J. H.

„Stijlbloemen."

1. De *schittering* zijner heerlijkheid stelde alle andere in de *schaduw*.

2. Het wemelde er van mollen, vleermuizen en *andere roofvogels*.

3. Wie bij *aan- of voortgang* den goeden weg bewandelt, zal bevinden, enz.

4. De *ombouw* van de draaibrug, die nu een vaste wordt, is aanbesteed.

5. „De *Overzee-berichten* heden niet ontvangen." (Uit zeker dagblad.)

6. Een berichtgever meldt aan zijn blad, in verband met den hoogen *water*stand in Brabant, dat de dijken aldaar de *vuur*proef hebben doorstaan.

(Op een doos met insectendoodend poeder.)

7. O mug en mot en andre ontuigbeesten,
Dit poeder maakt u altemaal tot geesten.
Het drijft zelfs muis en tor tot aan hun end,
De prijs is maar twee stuivers en een cent.

8. *Valt op Uw Knieën*, opdat gij de grootheid moogt vereeren, en *ijlen* tot haar woning.

9. Van *jongsbeen* aan legde hij zich met de borst op de taal toe.

10. Op *aanstichting* van den burgemeester zal een nieuw armenhuis verrijzen.

11. Hij besloot *zich* daar genoegelijk *in te richten*.

12. Die plek *eigent zich* niet voor een speeltuin.

13. Onze ellende was groot; we moesten *van ontberingen* leven. (!)

A. J. H.

VARIA.

Kokers.

Men zegt wel, dat de sprinkhaan van het Oosten
Tot lijf een koker heeft. Wat dat beduidt?
Wat inkomt vóór, gaat achter snel weer uit.
Met wat blijft hangen, mag hij schraal zich troosten.
Dies eet hij vratig, veel, en altijd voort;
De lading gaat toch goeddeels overboord!

Dit las ik en ik dacht: waar kan het wezen
Dat ik zulk sprinkhaansvolk *ook* heb ontmoet?
En 'k vond het ras: Het zijn de lui die *lezen*,
Maar *garen* voor verstand, noch voor gemoed.
Ze laden daaglijks rijp en groen bijeen,
De stof ging snel den koker in, verdween,
En de eter blijft zoo mager als voorheen!

A. J. H.

Esperanto.

Men gaat er nu reeds toe over, in deze hulptaal den Bijbel over te zetten. Verleden jaar is een vertaling van Mattheüs' Evangelie bij Heinrichs te Leipzig verschenen. Nu onlangs bevatte *La Revuo*, het blad der Esperantisten, een overzetting van den Prediker: „*La Predikanto*."

Het komend internationaal congres voor Esperanto wordt gehouden in Aug. a.s. te Cambridge in Engeland. Ook dan heeft weer een dienst in de hulptaal plaats.

A. J. H.

https://achterderug.nl

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Weet u ook te verklaren waar het woord *slabakken* vandaan komt, wat dan zeggen wil, dat iets langzaam of slecht gaat? G.

Antw. „Slabakken" is een verbastering van *slaphakken*, d.i. met slappe hakken loopen. Hakken is hetzelfde als hielen. Wat men bij een kous de hiel noemt, heet bij een schoen de hak. Ook de uitdrukking „zijn hakken wat aanhalen" beduidt: wat harder loopen.

Dezelfde lezer vraagt, wat bedoeld wordt, als men in Potgieters „Proza" leest:

„Ik zou Jan Salie niet meenemen, al schreeft ge hem drie h's op den rug."

De moeilijkheid zit zeker in het laatste. Vermoedelijk beduiden de drie h's: **h***oud* **h***em* **h***ier*. Dit werd gezegd van losbollen, die men, om ze kwijt te raken, naar Indië stuurde, en was dus in dit geval spot. P. wil alzoo zeggen: al was het er een als die gewoonlijk weggestuurd worden, ik nam hem toch niet mee.

Men hoort, vraagt N. N., dikwijls zeggen: Hij heeft zijn *ontslag genomen*. Maar kan dat eigenlijk wel?

Antw. Het kan eigenlijk en zeker niet. Iemand, die een post of ambt bekleedt, heeft zekere verplichtingen, hem opgelegd, te vervullen. Nu kan hij daarvan wel ontslagen worden door hem, die de plichten oplei, maar *nemen* gaat niet, wijl er niets te nemen valt. Hij kan ontslag *vragen*, het kan hem *verleend* worden, maar aan hèm staat alleen te bedanken, af te treden, heen te gaan.

In het laatste nummer van het „Homoeop. Maandbl." vond ik tweemaal op één blz. door den heer W., een geneesheer, gesproken van „pietluttig." Is dit een woord, zoo ja, wat beduidt het en waar komt het vandaan? W.

Antw. De hier bedoelde uitdrukking wordt wel niet algemeen gebruikt, maar is toch genoeg bekend, om haar zeker bestaansrecht toe te kennen. In plaats van „pietluttig," hoort men vaak „putluttig." Dit laatste is m. i. ook beter. Immers het woord komt blijkbaar van „Liliput." Dat is de naam van het bekende eiland uit Gullivers reizen, door Swift. Op Liliput is alles zeer klein, zoodat Gulliver heel een vloot aan een touwtje voorttrekt, en over gansche dorpen heenstapt. „Liliputtig" is dus het eigenlijk woord, door verplaatsing van klanken — dat komt meer voor — gewijzigd tot „putluttig." Het woord beduidt: op zijn Liliputs, en wel figuurlijk: kleinzielig, enghartig, bekrompen.

Hoe is, vraagt X. te Y., de uitspraak] van detective? Sommige boeken geven aan: „detéctive." Maar moet dat nu? Is dat nu geen verengelsching van onze taal? Het stuit mij tegen de borst. Waarom geen „detectief," als men het woord met alle geweld houden wil?

Antw. De uitspraak det*éc*tive is de juiste, omdat het hier betreft een zuiver Engelsch woord, met vanzelf Engelschen klemtoon. Er van te maken det*ec*tief, met den klemtoon op de laatste lettergreep, gaat niet, wijl het hier een persoonsnaam geldt, en woorden op *ief* bij ons *zaken* aanduiden, die een bepaalde werking hebben, als *correctief*, *purgatief*, *seccatief*, *motief*, enz.

Kort begrip is, dat het al te maal niet deugt. Onze lezer zegt terecht, dat het hem tegen de borst stuit. Of het op *ive* of op *ief* uitgaat, het bederft onze taal en ons volk. Een „detéctive" heet in onze taal een *speurder* of *opspeurder*, een „motief" een „drangreden," enz.

IJSBLOEMEN.

Dat een sneeuwvlok een bloem is, weet iedereen, en wie 't nog nooit gezien heeft, krijgt in dezen winter nog wel eens gelegenheid om het op te merken. Men ga daartoe buiten staan als het sneeuwt met geen groote vlokken, en vange er een paar op op een lapje van zwarte wollen stof, b.v. op de mouw van zijn overjas. Met het bloote oog ziet men duidelijk, dat elk sneeuwvlokje van een paar mM. grootte een ster is met zes stralen of een bloem met zes bloembladen. Wie ze bekijken kan door een vergrootglas, ziet dat nog veel beter, en merkt tevens op, dat alle sneeuwvlokjes bestaan uit naalden, die telkens onder een hoek van 60° aan den hoofdtak sluiten en voorts, dat geen twee sneeuwvlokken gelijk zijn.

Niet zoo gemakkelijk na te gaan is het feit, dat ook het ijs uit bloemen en sterren bestaat, anders gezegd, dat ook ijs gekristalliseerd water is. Iedereen kent de zeszijdige suikerkristallen van de kandij; ijs bestaat evenzeer uit kristallen, en wie dat bewijzen wil, heeft slechts de hulp in te roepen van den lichtstraal. Als een lichtstraal op ijs valt loodrecht op de vriesvlakte, dan wordt hij gewoon gebroken, evenals glas en water het licht breken; laat men den lichtstraal in andere richting vallen op een doorschijnend stukje, dan wordt hij in twee stralen ontleed, waarvan de eene sterker gebroken wordt dan de andere; vangt men achter het ijs den lichtstraal op een scherm weer op, dan krijgt men twee lichtvlekjes in plaats van één. Dit verschijnsel der dubbele breking nu komt alleen voor bij kristallen.

De kristalvorming bij het ijs is wel te bekijken. Als men op een kouden winterdag in de kamer zit, waar het langzamerhand kouder wordt, ziet men ijsbloemen op de ruiten ontstaan. De waterdamp, die in het vertrek aanwezig is, verandert in ijs aan de koude ruiten. Wie daar goed acht op geeft, ziet eensklaps een ijsnaaldje van drie à vier centimeter. Even plotseling ontstaat een tweede en een derde en elk naaldje heeft, gewoonlijk slechts aan één zijde, dwarshaartjes, die er schuin op staan. Blijft men er op staren, goed zorgend, dat men het spel niet stoort door zijn warmen adem, dan ziet men weldra veeren en pluimen, totdat de geheele ruit bedekt is. Veel regelmaat is daarbij gewoonlijk niet te bespeuren; er gaan te veel luchtstroomen langs de ruit, en elk luchtstroompje, hoe teer ook, geeft richting aan de ijsnaaldjes. Daardoor komen er op de ruiten zoo zeer verschillende figuren, waarbij de varenvorm toch altijd overheerschend is.

Wanneer stilstaand water bevriest, gebeurt hetzelfde. Ook daarbij kan men het ontstaan der eerste naalden zeer goed waarnemen. Ook deze hebben aan den eenen kant schuinstaande dwarshaartjes, en met deze hechten ze zich weldra aaneen. Neemt men dat eerste dunne ijs uit het water dan ziet men de eerst ontstane naalden als stevige ribben er over liggen, en bij het smelten blijven ze het langst bestaan.

Nauwkeurige waarnemingen hebben doen zien, dat het ijs altijd gelaagd is. Maar bovendien vertoont het ijs de kristalbreuk. Wie een klontje kandij voorzichtig hamert, breekt het in stukken met gladde oppervlakte. De groote kristal blijkt uit kleine kristallen te bestaan. Met ijs is dat ook zoo; een stuk ijs, dat stuk gehamerd wordt, geeft brokken met gladde oppervlakten.

Zoo gewoon weg ziet men in een stuk ijs echter niet de kristallen. Ook niet, als men een dun schijfje ijs onder een vergrootglas of een microscoop bekijkt. De kristallen, waaruit het bestaat, liggen zoo vast tegen elkaar aan, dat het geheel één lichaam schijnt te zijn, waarin hoogstens eenige barstjes waar te nemen zijn bij

https://achterderug.nl

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Een vraagstuk, dat veel besproken is en wordt.

Een onzer lezers — de heer F. P. de H. te J. — verzocht ons onlangs inlichting over de vraag, of men, van den Schepper sprekende, *Heer* of *Heere* moet zeggen. Met het oog op hetgeen onze lezer schreef — we lazen het met genoegen en dank! — behandelen we de zaak wat meer uitvoerig.

De vraag hier opgeworpen is niet nieuw; meermalen kwam zij ter sprake. Men houde wel in het oog, dat het hier een vraagstuk geldt op het gebied der *taalkunde*. Wie daarop vreemd is, kan het niet beoordeelen. Wie b.v. geen onderscheid weet tusschen eersten naamval en derden, wie niet vat wat het „verloop" in de taal beduidt, kan hier niet meespreken.

Men moet ook niet beginnen, met het gebruik van *Heer* of *Heere* te regelen naar eischen, die op godsdienstig gebied liggen, er zekeren maatstaf van vroomheid in zoeken. Groen, Heldring, Da Costa schreven nu eens *Heer*, dan weer *Heere*, om van vele levenden te zwijgen, die ook zoo doen, of wel uitsluitend het een of ander gebruiken. Ook *zeggen* velen doorgaans „Heer" en *schrijven* „Heere."

Toen, nu een twintig jaren geleden, Dr. A. Kuyper over de zaak in geschil lag met Dr. Bronsveld, richtte de eerste zich dan ook niet ter beslissing naar godgeleerden of tot een kerkelijk lichaam, maar zeer terecht tot een *taalgeleerde*, Dr. M. de Vries, die de zaak bloot uit taalkundig oogpunt beoordeelde. Hij verklaarde zich voor *Heere*. Wil nu iemand op gezag van dezen geleerde de zaak voor uitgemaakt houden, hij kan het doen. Doch wèl dient bedacht, hoe b.v. de „nieuwe spelling", ook van Dr. De Vries, nu reeds, na 40 jaar, door velen wordt verworpen en in de praktijk heeft teleurgesteld. Onfeilbaar is ook een hoogleeraar niet.

De voorstanders van *Heere* zeggen: Er zijn in onze taal woorden, die, als men deftig of met eerbied spreekt een slot-*e* hebben; *Vrouw* b.v. is het gewone woord; *Vrouwe* is de adellijke dame. Zoo ook klinkt *Vorstinne*, *meesteresse* deftiger dan de korte vorm. *Heere* is dus een vorm, die meer eerbied uit dan *Heer*. (Zoo ongeveer redeneert ook Dr. De Vries.)

De voorstanders van *Heer* echter zeggen: Al zijn die oude vormen thans die van den eerbied, dan is toch vóór alles noodig, dat ze *nu nog* in de *levende* taal voorkomen. En dat is met *Heere*, gelijk met vele andere woorden, die oudtijds alle de slot-*e* hadden, *niet meer* het geval. Trouwens, vroeger gebruikte men „heer" met een „e" geenszins als eerbiedsvorm. Voor een mensch schreef men evengoed *heere* of *here*: voor den Schepper *Heere* of *Here*. Het argument van *Vrouwe* is dan ook weinig steekhoudend, omdat het daar tegenoverstaande *Heere* niet gebruikt wordt. Wij schrijven Jonkvrouwe, maar niet Jonkheere. Vrouwe of Jonkvrouwe is een adellijke titel.

Voorts zij nog, na deze beide gevoelens te hebben weergegeven, opgemerkt, hoe de bewering, dat het niet anders *mag* zijn dan „Heere" als ware dit een woordvorm, die juist God aanduidt, in elk geval niet opgaat, 1°. wijl de naam des Heeren in den Bijbel alleen in 't Hebreeuwsch of in het Grieksch voorkomt; 2°. wijl men dan ook niet op een brief „den Heere" zou mogen schrijven, wat toch vaak gebeurt; 3°. wijl dan ook de vele plaatsen met „Heer" in de rijmpsalmen beslist zouden moeten geschrapt. Denk aan: „Heer, ai maak mij Uwe wegen." Dezelfde menschen, die 't zoo erg vinden, als in een geschrift „Heer" gedrukt staat, hebben een psalmboek, waarin dit „Heer" meermalen voorkomt, ja, ze zingen dit woord telkens zóó; en zeggen dus zelf „Heer" tot God.

Ik voor mij heb steeds gemeend, dat de vorm *Heer* de eenige is, — *enkele* gevallen misschien uitgezonderd — die naar den aard en het verloop der levende taal te verdedigen valt. Ik zeg niet *„neve"*, gelijk 't weleer heette, ook niet als eerbied te pas komt, maar *neef*.

Doch ik herhaal: 't is een vraagstuk van *taal*, en, gelijk zoo vele, geen gewetenszaak. Als men iemand door *Heer* of *Heere* aanstoot geeft, is 't beter dien te mijden. 't Beste is echter aan „Heer" noch aan „Heere" ergernis te nemen. „Een iegelijk zij in zijn eigen gemoed ten volle verzekerd." (Rom. XIV : 5.)

A. J. H.

Aan bovenstaande opmerkingen van den heer Hoogenbirk willen wij nog de volgende toevoegen van onzen vroegeren Hoofdredacteur, den heer H. C. Voorhoeve Jzn.

„Dat de kwestie van Heer of Heere niets te maken heeft met den eerbied voor het Hoogste Wezen, maar louter een taalkundige kwestie is, wordt bewezen door de Staten-Vertaling zelve, die „Heere" niet alleen gebruikt voor de namen des Heeren (HEERE voor Jehovah en Heere voor Adonia), niet slechts voor onzen dierbaren Heiland, maar ook — voor gewone menschen. Laat mij uit de honderden gevallen één noemen uit het Oude, en één uit het Nieuwe Testament. In Gen. XXIV : 65 zegt Eliëzer van Izaäk: „Dat is mijn heere." In Matth. XIII : 27 lezen wij: „En de dienstknechten van den heere des huizes gingen en zeiden tot hem: Heere!" De Staten-vertalers hebben dus „Heere" niet gebruikt om hun eerbied voor God uit te drukken, *maar omdat de toenmalige taalvorm niet anders toeliet.* Hun eerbied hebben zij uitgedrukt door de *hoofdletter H.* En daarin moet ieder hen volgen. Maar voorts kan men, naar den tegenwoordigen taalvorm, Heer of Heere gebruiken, naar dat het ons verkieslijker en welluidender voorkomt. Zoo gebruik ik in verbindingen, zooals b.v. HEERE God en HEERE der heirscharen, altijd HEERE."

[RED.]

„Stijlbloemen."

1. Het gevraagde is verzonden, en *houden wij ons* (moet zijn: wij houden ons) voor nabestelling aanbevolen.

2. Zulk een voorstelling, zulk een opvatting *spreekt het volk toe.* (Leelijk Germanisme voor: spreekt tot het volk, is naar 's volks hart.)

3. Hij zat daar als de groote *spin* in het web, en *blies* verachting jegens allen.

4. De *grootste helft* ontbrak helaas.

5. Op dit schilderij zaten de veertig man in hun zware pelsjassen gestoken. (Wonder, dat het schilderij heel bleef!)

6. Betreffende de reeds bovenvermelde, op de binnenplaats loozende, immers met den zich aldaar bevindenden regenput in verbinding staande waterafvoerbuis, altijd voor zoover dezelve over het hier bedoeld terrein loopt, zal nader dienen bepaald te worden. (Wel duidelijk!)

7. Bij ons zijn *voorradig* (lees: „voorhanden") de nieuwste stoffen.

8. „Om dit bezwaar te *ondervangen* stel ik voor," enz. (*Onzin*; hoe dat „vangen" wel gaat!)

A. J. H.

VARIA.

Onderscheid.

De wijsheid, die met marktgeschreeuw verkocht wordt,
Waardeer haar niet als die bij God gezocht wordt:
Het goud, dat in de marskraam ligt te prijk,
Wie acht het ooit der keizerskroon gelijk?

A. J. H.

https://achterderug.nl

twee boerenhuizen, die met haar gloed den gezichteinder verlichtten.

En de droeve tocht trok al maar voort door het eenzame veld, onder het heirleger van tintelende sterren boven hun hoofd, totdat de spitse toren van het dorp zichtbaar werd, en het geblaf van honden werd gehoord.

De vermoeide paarden hieven den kop met kracht omhoog, zoodat de ruige manen zich bewogen; zij stootten een zacht gehinnik uit, en sneller reed de wagen met zijn gewonden en zijn doode voort, totdat het dorp was bereikt.

(Wordt vervolgd.)

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

M. F. Jd. te A. schrijft ons: Gaarne had ik eenige helderheid omtrent de volgende spreekwoorden:

Ten 1e. Wilde ik wel eens weten vanwaar het gezegde komt (als er niet veel belangrijks gesproken wordt): „het ging over koetjes en kalfjes," daar deze soms niet eens genoemd worden.

Ten 2e. Wordt er gezegd als iemand voor tafel zit, „dan heeft hij vrij spreken."

Ten 3e. Dikwijls wordt er gezegd als iemand dronken is, „hij loopt met een ster."

Ten 4e. Als iemand hier of daar geweest is en 't hem slecht is bevallen, wordt er gezegd, „hij kwam met de kous op den kop terug."

Ten 5e. Waarom wordt er gezegd, als iemand hard loopt: „hij loopt op een kwikkeltje."

Antw. — 1. „Koetjes en kalfjes" staat hier voor gewone, alledaagsche dingen, die niets bijzonders hebben, zoo gewoon als koeien en kalveren in Holland.

2. Voor de tafel, d. i. aan het hoofdeinde, zit in vergaderingen de voorzitter. Deze nu *heeft* zelf onbepaald verlof van spreken; anderen moet hij het *geven*.

3. Dit is een uitdrukking uit den ouden tijd, toen men op Driekoningen rondging met een groote, versierde ster, die de ster van Bethlehem moest voorstellen, gelijk de dragers de „Drie Koningen." Zij zongen er bij:

Hier komen wij, Heere,
Met onze steere
Lauwerier de Kransio, enz.

en haalden geld op.

Daar de koningen zich soms min vorstelijk gedroegen, wel eens wat „op hadden" en geweld maakten, is te begrijpen, dat ook dronkaards gezegd werden „met een ster" te loopen.

4. De kous behoort aan den voet, dus onderaan; zit zij op 't hoofd, dus juist bovenaan, dan is alles in de war, alsof iemand bij vergissing zijn kous voor zijn slaapmuts had opgezet. 't Duidt dus op een vergeefsch pogen, waarmee men beschaamd uitkomt.

5. „Kwik" is „vlug." Een „kwikkeltje" is dus een vlug loopje, een drafje. 't Woord is echter gevormd op een wijs, die met den aard onzer taal strijdt.

Onlangs las ik, schrijft de heer J. A. te R., een vers op Admiraal De Ruyter. De laatste regel is: „Hij kleurt zijn lauw'ren met zijn bloed."

Deze regel moet een tijdvers zijn, waaruit het jaartal van De Ruyters dood is te lezen. Maar hoe gaat dat dan?

Antw. — Zulke verzen maakte men oudtijds wel meer. Om ze te begrijpen moet men optellen *die* letters, welke als Romeinsche cijfers waarde hebben, b. v. **L** = 50; **I** = 1, enz. Een **W** geldt dan voor dubbele **V**. — **IJ** voor dubbele **I**. **U** voor **V**. We krijgen dan

Hij **k**l**e**v**r**t z**ij**n l**a**v**w**r**e**n **m**e**t** z**ij**n b**l**o**e**d.

Dit opgeteld maakt het sterfjaar 1676.

Onze lezer W. vraagt:

In het boek Job leest men bij de beschrijving van het paard: „zijn hals met donder bekleeden" en verder „den donder der vorsten". Wat wordt hier met *donder* bedoeld?

Hier wordt geduid op Job 39 : 22 en 28. Onze vertaling is daar minder duidelijk. Wat vers 22 betreft, zoo leze men daar met vele vertalers „golvende manen," 't geen de tekst toelaat en hier beter past. Het woord „donder" in vs. 28 is te verstaan als: het donderend woord van bevel, dat de vorsten doen hooren.

J. G. — Zeker is het Fransche *en pension* veel „netter" en minder „plat" dan ons Nederlandsch „in den kost e. d." We raden u zelfs aan Handelingen 10 : 6 zoo te veranderen, dat er staat, dat Petrus „en pension" was bij Simon den lederbereider. Dan is die tekst meteen ook netter en minder plat!! Dunkt u ook niet?

Meer dan eens, schrijft O. G., las ik van iemand, dat hij „het bosch niet ziet van wege de boomen." Is dat een spreekwoord, en wat wil het eigenlijk zeggen?

Antw. — Een spreekwoord is het, maar een Engelsch; *He cannot see the wood for trees.* Dit wordt in de laatste tijden, vertaald, ook bij ons gebruikt. Het wil zeggen, dat iemand over een zaak redeneerende er zooveel bij omhaalt, bewijzen, bijzonderheden, meeningen, dat hij de zaak zelf uit het oog verliest, of niet duidelijker maakt.

Ik bezit een boekje, dat heet *Passie*-boekje, en handelt over het *lijden* van Christus. Ook heb ik een oude uitgaaf van Bunyan, waarin gesproken wordt van twee personen, die *Passie* en *Patientie* heeten. In de nieuwe uitgaaf staat daarvoor *Ongeduld* en *Lijdzaamheid*. Wat beteekent nu eigenlijk dat „Passie," dat ook zooveel in de boeken van sommige schrijvers van den laatsten tijd gebruikt wordt, maar dan weer anders dan bovengenoemd? G.

Antw. — *Passie* is de afgekorte vorm van het Fransche *Passion*, dat oorspronkelijk *lijden* beduidt (van pâtir = lijden.) Deze beteekenis heeft het echter nagenoeg alleen nog op godsdienstig gebied. *La passion* de J. C. La Semaine de la *Passion*. (Het lijden van J. C. — de Lijdensweek.) Zoo ook *Passiebloem*, die aan Christus' lijden moet herinneren. Dit „Passion" kreeg allengs ook de beteekenis van ongeduld, drift, hartstocht (vergelijk het Duitsche *Leiden*schaft) en dit verklaart het overige dat gevraagd wordt. 't Best is alweer, dit uitlandsche „Passie" in onze taal nooit te gebruiken. 't Is volkomen onnoodig en ontsiert ons goed Nederlandsch. A. J. H.

„Stijlbloemen."

(In het vuur der rede.)

1. We leven steeds meer gejaagd. Werken, eten, drinken, *slapen*, — alles moet even vlug gaan.

2. „Struisvogel"-politiek is de zijne, die met „alle winden waait."

3. Hij verklaarde *ronduit*, dat hij er *vierkant* tegen was."

4. „Herstelplaats van lederwerken. Ook worden *gaten en scheuren in het leder gemaakt*." (Vreemde *herstel*plaats.)

5. Wegens *opheffing* der zaak zoekt een jongmensch een betrekking. (Een vreemd jongmensch, die heengaat als de zaak opgeheven wordt, d. i. weer tot bloei, of tot grooter bloei komt.) A. J. H.

https://achterderug.nl

In al deze landen heeft men dus eenheid van tijd; wie uit de eerste groep in de tweede, of uit de tweede groep in de derde aankomt, verplaatst de wijzers van zijn horloge slechts een uur en is dan weer overal op tijd.

Doch al hebben de overige landen van Europa geen zonetijd, ze hebben toch eenheid van tijd. Frankrijk b.v. heeft zich niet naar Engeland willen schikken, maar volgt den tijd van Parijs, die 9 min. 21 sec. vóór dien van Greenwich is. Algiers en Tunis hebben dien tijd ook. Portugal volgt den tijd van Lissabon en is 36 min. 20 sec. na Greenwich; Griekenland heeft den tijd van Athene en Rusland dien van Pulkovo; zelfs Ierland volgt Greenwich niet, maar heeft den tijd van Dublin. Ook de meeste staten van Middel- en Zuid-Amerika hebben eenheid van tijd, maar niet juist den zonetijd; ze volgen meest den tijd hunner hoofdstad.

Onder de beschaafde landen stond alzoo Nederland ten slotte alleen met bijna zooveel tijden als er dorpen zijn. Onze spoorwegmaatschappijen hadden eenige jaren geleden den West-Europeeschen tijd ingevoerd, en de regeering volgde dien tijd voor post en telegrafie, maar van algemeene invoering kwam niets. Ten deele had dit zijn oorzaak in de ligging van ons land. Wij komen nog in de zone van Greenwich, doch we liggen op de grens. Daardoor is onze ware tijd van 15 tot 30 minuten vóór den Greenwich-tijd aan. Voerden we Greenwich-tijd in, dan zouden onze klokken bij de zon ten achter zijn, en de zon zou dus steeds vroeger ondergaan dan ze eigenlijk doet. Dat zou ons kunstlicht kosten, het geheele jaar door. Daarom gingen er ook stemmen op, die aansluiting vroegen bij den Middel-Europeeschen tijd. We zouden daardoor een uur met Greenwich verschillen, en we zouden nog zonneschijn hebben als onze klok al veertig minuten voorbij zonsondergang was. Dat zou ons kunstlicht besparen.

En nu hebben we met echt-Nederlandsche bedachtzaamheid lang overlegd, wat we doen zouden; tallooze tijdschriftartikelen geschreven en gelezen over W. E. T. en M. E. T., en ten slotte besloten tot geen van beide. We hebben den zonetijd verworpen, maar toch eenheid van tijd ingevoerd. We zullen over het geheele land voortaan Amsterdamschen tijd hebben.

En zoo is Nederland, dat in vroeger eeuwen steeds zijn tijd vooruit was, thans het laatste onder de beschaafde landen, dat eenheid van tijd invoert en het nog niet brengen kan tot zonetijd. Maar we zijn ook niet meer in de dagen van Jan de Witt en De Ruijter!

Toch zijn we een stap vooruitgekomen. Wie voortaan op reis gaat, behoeft niet meer allerlei tijd te berekenen. Intusschen mogen we ons wel goed in het bewustzijn prenten, dat ook onze nieuwe spoorboekjes en reisgidsen voortaan Amsterdamschen tijd hebben. We zijn gewoon, dat onze spoorklokken twintig minuten achter zijn, zoodat we ons nog wel eens kunnen vergissen. En dan zijn we twintig minuten te laat.

Nog één bijzonderheid. We bezitten in ons land aan de sterrenwacht te Leiden naar men zegt het beste uurwerk ter wereld, een klok, die per dag $^1/_{20}$ seconde misloopt, dat is in drie jaar één minuut. Als die klok naar den tijd van Amsterdam geregeld is, dan zullen we wel op tijd blijven. We regelen de klokken echter niet naar den zonnetijd van Amsterdam, maar naar den middelbaren zonnetijd. Het is niet voldoende om maar goed uit te kijken, wanneer de zon precies ten Zuiden van den Westertoren is, want om twaalf uur precies in het Zuiden is de zon alleen op 15 April, 15 Juni, 1 September en 24 December. Den tienden Februari is de zon in het Zuiden $14^1/_2$ min. na twaalven; den 13^{en} Mei 4 min. vóór 12, den 24^{en} Juli $6^1/_4$ min. na twaalven en den 3^{den} November $16^1/_4$ min. vóór 12. Op alle andere dagen schommelt het daar tusschen in.

Hoe dat komt? De aarde beschrijft op haar jaarlijkschen tocht om de zon geen cirkel maar een ellips. Als het een cirkel was, zou het altijd om twaalf uur middag zijn; nu loopt dat enkele minuten mis. Op den grooten afstand, waarop de sterren staan, maakt dat geen onderscheid, zoodat de eene sterrendag altijd precies zoo lang is als de andere. Maar we zien de sterren elken avond 3 min. $59^1/_2$ seconde vroeger verschijnen. Nu is het zóó geregeld, dat onze dagen genomen zijn gelijk aan een sterredag plus 3 min. $59^1/_2$ seconde. Daardoor zijn onze dagen steeds gelijk en is dus een uur in het eene jaargetijde even lang als in het andere. De zon doet het niet zoo regelmatig en we moeten dus op de meeste dagen van het jaar eenige minuten en seconden vóór of na den middag de zon in het Zuiden zoeken. Wie dus den waren tijd wil berekenen, gaat de zon „schieten" zooals de zeeman het noemt, d. w. z. de zon zoeken op haar hoogste punt, dat is precies in het Zuiden; daar voegt hij de noodige minuten of seconden bij of trekt ze er af, en dan heeft hij den middelbaren zonnetijd. Wordt dat berekend voor den Westertoren van Amsterdam, dan heeft men den juisten tijd van Nederland. Men behoeft daartoe echter niet op de keizerskroon van den Westertoren te staan; men kan het ook wel berekenen te Leiden of te Utrecht, maar dan gaan er al weer eenige seconden of minuten bij of af, omdat deze plaatsen een anderen meridiaan hebben.

A. L.

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

De „Stijlbloemen" genieten het te waardeeren voorrecht, dat ze door vele lezers goed bekeken en nauwkeurig bestudeerd worden. Dat is voortreffelijk, want zoo wordt het doel bereikt. De vele brieven er over getuigen van belangstelling.

Nu hebben onlangs ettelijke lezers met zekere verwondering gezien, dat tot de „stijlbloemen" ook werd gerekend een uitdrukking als „de opheffing der zaak" (in de beteekenis van het ophouden dier zaak.) Zij meenen dat „opheffing" beduidt afschaffing, verdwijning, enz. Ook meent één lezer, dat tegen het verkeerde gebruik wel niet veel zal te doen wezen.

Nu, dat vrees *ik* ook, als ik zie hoe velen reeds niets meer *voelen* van het verkeerd gebruik van „opheffen." 't Is er mee als met het onzinnige „bemerkingen" voor op- of aanmerkingen, al is dit veel grover fout. Zelfs onderwijzers kallen soms zoo!

De zaak is zeer eenvoudig.

„Opheffen," dat zal toch nog elk wel *voelen*, beduidt niet anders dan omhoog doen gaan. „De handen opheffen," „het hart opheffen," „de opgeheven hand," „de aardbeving hief den grond op," enz. Als ik nu iets ophef *neem ik het* vaak *weg* van datgene waar het op rust, ligt of drukt. Dat wordt dan van dien druk *ontheven, bevrijd, verlost.* Zoo b.v. een volk van een dwangjuk, de ziel van den druk der schuld. Kortom, al wat drukt kan men „opheffen" en houdt dan op druk te zijn. *Zóó* heeft het woord de beteekenis van *afschaffen, wegnemen, doen eindigen,* maar ook niet anders. „Een kerkhof opheffen," „een vereeniging opheffen," is geen Nederlandsch.

Een school, een winkel wordt *gesloten;* een vereeniging *ontbonden,* een bepaling *ingetrokken,* een wet *afgeschaft,* enz. 't Is het rijke en heerlijke onzer taal, voor alles een woord te hebben. En 't is een zeer veeg en kwaad teeken voor ons volk, dat het meer en meer een zekere gemakzucht vertoonend, zich met één woord voor alles wil behelpen. Vijftig jaar geleden was dat nog niet zoo, en verstond ieder nog door de opheffing eener zaak haar vooruitgang. Men leze maar eens wat mannen als Beets en Soera Rana (Esser) over die liefde voor algemeenheden als „in 't leven roepen," „opheffen," enz. gezegd hebben.

Volgens den Statenbijbel is de dood *te niet gedaan.* Moet dat soms ook worden „opgeheven"??

A. J. H.

https://achterderug.nl

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Blauw, blauw. — Punch. — Stokebrand. — Drieling. — Tine van Berken. — Tweede macht. — Opneming. — Rusland. — Gebed zonder end.

Onze lezeres M. A. K. te C. vraagt:

1. Vanwaar de uitdrukking „blauw, blauw" laten? De beteekenis is duidelijk; bedoeld wordt, dat er geen werk van gemaakt wordt of niets van komt. Zou men niet evengoed kunnen zeggen: „geel, geel, of zwart, zwart?"

2. In „David Copperfield," door Ch. Dickens, lees ik: (blz. 238) hij maakte een buiging als Punch, (bedoeld wordt hier mijnheer Spenlord.) Wie was Punch?

3. In hetzelfde boek lezen we van den nederigen Uriah Heep, als van een stokebrand. Welken oorsprong heeft het woord *stokebrand?*

4. In Psalm 80 : 26 staat: Gij spijst hen met tranenbrood, en drenkt hen met tranen uit een drieling. Wat wordt hier met een drieling bedoeld?

5. Kunt u mij ook zeggen of boeken van Tine van Berken geschikte lectuur voor meisjes (16 jaar) zijn? Mij zijn ze onbekend.

Antw. 1. Hoeveel gissingen er al gemaakt zijn over deze uitdrukking, is kwalijk te zeggen.

Toch is de uitdrukking, naar ik meen, wel verklaarbaar, zoo men slechts leest gelijk het zijn moet: „We zullen maar blauw blauw laten."

Oudtijds was men vrij wat minder nauwkeurig in 't onderscheiden dan nu. Verschillende groenten b.v. hadden niet elk afzonderlijk een naam, maar werden gezamenlijk aangeduid als „groen kruid" of „kruiden des velds." Met kleuren ging het soms evenzoo. Bepaaldelijk schijnt men voor *groen* en *blauw* slechts één naam gehad te hebben, of liever: het *blauw* was in het *groen* begrepen.

Doch dit veranderde later, en toen kon er dus licht strijd ontstaan tusschen hen, die groen en blauw onderscheidden, en die 't nog niet deden. De man, die onderscheidde, zei b.v. van dit of dat: „Het is blauw," terwijl de ander het als groen aanduidde. 't Verschil liep dus over al of niet blauw, en kon men 't niet eens worden, dan was het slot: „We zullen maar blauw blauw laten," 't maar laten voor wat het is, er niet meer over spreken. Zoo wordt ook het hedendaagsch gebruik verklaard.

2. „Punch," een in 't Engelsch veel gebruikt woord, ook de naam van een bekend humoristisch blad, is o. a. een verkorting van Punchinello of Polichinel, een bekende figuur uit de poppenkast en van Italiaanschen oorsprong. Polichinel maakt allerlei sprongen en buigt telkens als een knipmes. Vandaar wat Dickens zegt.

3. *Stokebrand* is een, die het vuur, den brand aanstookt, doet opflikkeren, wat geheel bij Heeps karakter past. 't Woord is gevormd op de wijs van *brekespel:* een, die het spel breekt.

4. Het woord *drieling,* dat men ook in Jes. 40 vindt, is de vertaling van een Hebreeuwsch woord, dat denkelijk een maat aanduidt, die driemaal in een andere, de epha, begrepen was, zooals bij ons vier kwartjes in een gulden b.v. Sommigen verstaan er door een beker, dien men met drie vingers aanvat. 't Is in elk geval een maat.

5. Tine van Berken is de schuilnaam, waaronder een jonge, talentvolle vrouw schreef, die op jeugdigen leeftijd overleed. Haar boeken zijn aantrekkelijk, en bevatten veel, dat liefelijk en schoon mag heeten, doch het hoogste en beste ontbreekt, zoover ik ze ken, er aan; nl. het vooropstellen van de vreeze Gods als het beginsel der wijsheid, en de verlossing door Christus als den eenigen weg tot behoud. Ik wil niet zeggen, dat de schrijfster geen Christin was, maar meen alleen, dat het uit haar werken niet blijkt. Liever geef ik dan ook aan jonge meisjes de boeken van *Cornelia,* b. v. „Zaaien en Oogsten" en dergelijke.

In uw boek „Een heel gewone geschiedenis" staat: „Den volgenden dag regende het in de tweede macht van den vorigen." Wat beteekent die uitdrukking? vraagt P.

Antw. — De tweede macht van een getal (ook wel het vierkant of kwadraat geheeten) verkrijgt men door een getal met een daaraan gelijk te vermenigvuldigen, b.v. $3 \times 3 = 9$; dan is 9 de tweede macht van 3. Zoo is 100 de 2e macht van 10. (10×10) De bedoeling is nu zeker wel duidelijk.

N. N. *Opneming* en *niet* „opname" is in onze taal het juiste woord, evenals b.v. „De *inneming* (*niet* de inname) van den Briel." „Opname" enz. zijn Germanismen, die daarbij onze taal verarmen. Want zij bezitten niet de kracht, die in het achtervoegsel *ing* ligt, dat in verbinding met werkwoordsstammen *allereerst* een *handeling* aanduidt: verschijning, ontwikkeling, enz. Dat *ing* is de Saksische uitgang, dien men in onze taal gelijk in het Engelsch vindt, en die in de laatste taal zelfs het teg. deelwoord aanduidt. Een vorm met „name" heeft nooit die kracht.

Onlangs, zoo schrijft W. B., moest ik te Amsterdam in het Gasthuis wezen en kwam toen voorbij twee straten, waarvan een, die heel breed is, *Rusland* en de andere, die heel smal is, *Gebed zonder end* heet. Is daar ook een uitlegging van?

Antw. Zeker! Rusland is een verbastering van *Ruys'land.* Ruys is een overoud Amsterdamsch geslacht, dat op de bedoelde plek een stuk land had liggen. Russen hebben er bij mijn weten weinig gewoond.

Wat betreft het „Gebed zonder end" dit: Heel dicht er bij en evenwijdig er mee loopt een lange, eveneens nauwe straat, die de *Nes* heet. Deze Nes nu bestond in de 15e eeuw bijna enkel uit kloosters, wier gevels ook in de andere nauwe straat uitkwamen. 't Volk zei spottend, dat het daar een „gebed zonder end" was, en vandaar de naam der straat.

A. J. H.

VARIA.

Profeten.

Ik ken een groot profeet, die 't altijd weet,
Ik ken nog een, die 't altijd beter weet,
Ik ken een derde, die het altijd 't beste weet.

Vergeef mij, dat ik van deez' schrandre drie
De hielen liever dan het aanschijn zie.
Want wie van drie heeft nu de gaaf der profetie?

Ik houd mij 't liefst aan hem, die zelf niets weet,
Maar wordt geleerd van God. — Die is profeet.

Hoelang?

Vaak vraagt het jonge kind: hoe lang nog eer ik groot ben?
En is het eenmaal groot: hoe lang nog eer ik dood ben?

A. J. H.

https://achterderug.nl

het kleine raam naar den nachtelijken hemel, waar het heirleger der sterren schitterde. En hij zag hun glans door de tranen heen, die in zijn oogen opwelden.

Hij reikte Andries de hand.

„Ik dank je," zeide hij, „ga nu!" en er was geen spoor meer te ontdekken van de ontroering, die hem zoo pas had overmeesterd. *(Wordt vervolgd.)*

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Geslachtsnamen van Vorsten. — Paascheieren. — Taalstammen. Var. — Kruisen? —

W. L. te S. vraagt: Hebben vorstelijke personen ook geslachtsnamen? Zoo ja, welken naam draagt dan onze geliefde Koningin en haar Prinselijk Gemaal?

Antw. — Vorsten ontleenen meestal hun geslachtsnamen aan de plaatsen, waar hun voorvaderen hebben geheerscht, aan gebied, dat weleer in het bezit van hun geslacht *was*, of dat nog *is*. Zoo is het stamland der vorsten van Italië *Savoye*, der Duitsche keizers *Hohenzollern;* dat geeft dan ook den geslachtsnaam aan. De Duitsche keizers zijn Hohenzollerns, de Oostenrijksche Habsburgers, enz.

Onze vorsten en vorstinnen hebben den geslachtsnaam *Oranje-Nassau*, naar vroeger gebied van hun voorgeslacht. Oranje ligt in Frankrijk, Nassau in Duitschland. Onze Prins Hendrik stamt uit een geslacht, dat van overoude tijden in het Mecklenburgsche heeft geregeerd, dat is dus het geslacht van *Mecklenburg*.

Hierbij zij opgemerkt, dat vele vorstelijke personen nog meerdere namen hebben dan hun geslachtsnaam. Die andere namen ontleenen zij dan mede aan bezittingen uit vroegeren of lateren tijd.

Dezelfde vraagt: Ik zou gaarne weten, waarom op Paaschfeest meer dan op andere tijden eieren worden gegeten.

Antw. — Het ei schijnt reeds van oude tijden zoowel bij Heidensche als bij Christelijke volken beschouwd te zijn als het beeld van het leven, dat zich in het schijnbaar doode ontwikkelt en openbaart. Vandaar dat men het ei ook nam tot zinnebeeld van het leven, dat bij de opstanding der dooden zich toonen zal. Met het oog daarop werden eieren op Paschen versierd en gegeten, een gebruik, dat nog bestaat, al is bij ons de beteekenis vergeten. Als ik mij niet vergis, behoort het zenden van eieren op Paschen in de kerk van het Oosten, de Grieksche, nog tot de godsdienstige plechtigheden.

P. P. — Over taalstammen en taalverwantschap zullen we wellicht gelegenheid hebben, eerstdaags meer uitvoerig te spreken. Voor het oogenblik volsta wat volgt:

1. *Koning, König, King, Kong.*
2. *Rex, Roi, Re, Rey.*

De woorden achter no. 1 zijn Nederlandsch, Duitsch, Engelsch en Noorsch, en beteekenen alle hetzelfde. De woorden achter no. 2 zijn Latijn, Fransch, Italiaansch en Spaansch, en ook van gelijke beteekenis.

Nu ziet ieder, dat al de woorden in de bovenste rij sterk op elkaar lijken. Zij zijn dan ook van één en denzelfden taalstam, den *Germaanschen*.

Evenzoo lijken al de woorden in de lagere rij op elkaar. Ook deze zijn alle van één taalstam, den *Romaanschen*.

Merkt men nu verder op, dat *geen enkel woord* der eerste rij gelijkt op een uit de tweede, dat ziet men dui- dat we hier met twee *verschillende taalstammen* n hebben, en begrijpt ook wat taalverwantschap gen.

Onze bestendige lezer T. J. v. 't H. te L. vraagt: Ik lees telkens in het Oude Testament: „Een *var* ten schuldoffer of zoenoffer." Wat is een *var?*

Antw. — Een var is een krachtige stier, een der voornaamste offerdieren. Bij de Israëlieten was eigenlijk nooit van ossen, steeds van stieren sprake.

De vraag bewijst opnieuw, hoe noodig het is, in onzen Bijbel zulke verouderde woorden door nu gebruikelijke te vervangen. De Bijbel is er toch allereerst, om bij het lezen ook *begrepen* te worden.

B. te R. vraagt: waarom wordt veelal „gekruist" gebruikt als het verleden deelwoord van „kruisigen;" „*kruisen*" is toch iets anders dan „*kruisigen*"?

't Is een meer voorkomende voorstelling te gelooven, dat „kruisen" en „kruisigen" woorden zijn van verschillende beteekenis. Zij beduiden echter oorspronkelijk volkomen hetzelfde. „Christus de Gekruiste" of „Gekruisigde" is beide goed. Eerst in later tijd werd „kruisen" allengs gebruikt in beteekenissen, die „kruisigen" soms heeft, b.v. van rassen.

A. J. H.

Prijsvraag Feestvreugde.

Naar aanleiding van de heugelijke gebeurtenis: de geboorte onzer Kroonprinses, wenschen wij onze lezers en lezeressen in de gelegenheid te stellen, hun lectuur over het Huis van Oranje te vermeerderen. Wij geven daartoe een prijsvraag, waarop de volgende werken worden uitgeloofd:

KONINGIN WILHELMINA IN HAAR OPENBAAR LEVEN,
door C. L. KEPPER.
Prachtuitgave; prijs *f* **10.—.**

HET REGENTSCHAP VAN KONINGIN EMMA,
door C. L. KEPPER.
Prachtuitgave; prijs *f* **7.50.**

JULIANA VAN STOLBERG,
door Jonkvrouwe H. VAN HOGENDORP.
Prijs geb. *f* 1.90.

DE LELIE VAN ONS VORSTENHUIS,
door Mevr. ATWATER MASON.
Prijs geb. *f* 2.50.

VORSTENHUIS EN VADERLAND.
Prijs geb. *f* 1.85.

DE GEBOORTEKLOK, door GIMPEL.
Prijs geb. *f* 0.90.

De prijsvraag is als volgt:

In te zenden vóór 20 Mei a.s. onder bijvoeging, buiten op de enveloppe, van het woord *Feestvreugde:*

proza of poëzie

betrekking hebbende op de feestvreugde van 30 April jl. — Men geve de stemming weer, die in de plaats zijner inwoning, in ons land, in het buitenland, of bij den inzender zelf heerschte, toen de heugelijke gebeurtenis bekend werd. Men kan ook over hetgeen vooraf en daarna gevoeld werd, zijn gedachte weergeven. Alleen, die waarlijk een goed vers maken kan, geve poëzie. Anders is het veel beter een stukje te schrijven niet in dichtmaat. Er zal vooral gelet worden op de *oorspronkelijkheid*. De kopij mag hoogstens een bladzijde van ons Blad beslaan; dit is ongeveer 6000 letters.

https://achterderug.nl

de beide graven hem vergezellen zouden; doch graaf Wala beweerde, dat hun tegenwoordigheid den keizer aanstoot geven zou, en de verzoening in den weg zou staan. Zoo begaf de koning zich dan alleen op reis, slechts door zijn lijfwacht beschermd, en vertrouwde zich zóó wèl, dat hij lichtvaardig genoeg was, de lijfwacht naar Milaan terug te zenden, toen hem aan de Frankische grenzen een vrijgeleide van Frankische edelen wachtte, die hem naar Chalons geleidden. Tot zijn verbazing vernam hij bij zijn aankomst, dat de keizer en de keizerin door onvoorziene omstandigheden naar Aken geroepen waren en den koning verzochten, hen daarheen te volgen. Ofschoon de jonge koning nu reeds begon te vreezen, dat men hem misleidde, gevoelde hij maar al te zeer, dat hij in Lodewijks hand was, en geen verzet baten kon. Hij reisde dus naar Aken, doch in stede van hem naar het paleis te brengen, geleidde men hem naar den kerker, waar zijn vrome oom hem liet berichten, dat hij gereed was, zich met hem te verzoenen, zoodra een rijksvergadering uitgesproken zou hebben, dat de koning zich niet aan landverraad had schuldig gemaakt. Persoonlijke grieven wenschte de vrome man niet tegenover zijn waarden neef te doen gelden! Woedend slingerde de schandelijk bedrogen jonkman den eigengestikten gordel der keizerin voor de voeten van den boodschapper en vertrad dien.

Hij wist maar al te zeer, dat zijn lot beslist was.

Hij had zich niet vergist.

De Frankische edelen, ter vergadering saamgeroepen, veroordeelden den koning wegens hoogverraad en rebellie tot den dood. Nu dacht Irmingarde aan haar gordel, en het was op verzoek der keizerin, dat den jonkman genade verleend werd. De zachtmoedige (?) oom liet toen den ongelukkige de oogen uitsteken, en wel op zulk een barmhartige wijze, dat koning Bernhard drie dagen later aan de gevolgen overleed! Hoe ontzettend gruwelijk en wreed! De heilige vader zorgde echter wel, dat de Italianen geen lust gevoelden om de beide graven gelegenheid te geven, wraak op den keizer te nemen, en dezen bleef niets over dan hun heil in de vlucht te zoeken. En aartsbisschop Ebo gaf den keizer en de keizerin gaarne absolutie tot stilling van gewetenswroeging!

P. J. K.

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

„Va." — „De Breeveertien." — Jean Potage. — In de vuist. Farao. — Vaderlief en Evaatje. — Stijlfouten.

Onze lezer M. de B. te K. V. doet zes vragen.

1. Onlangs las ik in een boek de uitdrukking: „Va!" Deze uitdrukking is me niet duidelijk. *Vader* kan het niet zijn, want dit had er in 't geheel niets mede uit te staan. De zin luidde, meen ik:

„Va! er is niets meer aan te doen." — Kunt u mij ook zeggen wat het beteekent?

2. Waar komt de uitdrukking vandaan: „de breede veertien opgaan?"

3. „Het lijkt wel *Jean Potage* met zijn muts."
Wie was dat? En heeft deze persoon geleefd?

4. Men leest wel eens: „*in de vuist grimlachen.*" Wat beteekent dit?

5. Is er ook aan den titel of naam „*Farao*" een beteekenis verbonden?

6. Wat moet ik verstaan, als Potgieter zegt: „Smerige Jan met zijn *vaderlief* en zijn *evaatje?*" En waar komen deze uitdrukkingen vandaan?

Antw. 1. Dit *Va* is een Fransch woord, dat letterlijk beduidt *ga.* (Gebied. wijs van *aller*: gaan.)

Het heeft ook de beteekenis als spreekwijs: „Het ga dan zoo," „laat het zoo wezen," „het zij zoo." Men ziet alweer, hoe zot dat gebruiken van vreemde woorden in onze taal is. — De lezers, die *s. v. p.* antwoord vragen, moeten daar eens om denken en *a. u. b.* schrijven.

2. De *Breeveertien* is een welbekende groote zandbank in de Noordzee, dicht bij de Hollandsche kust. Tal van schepen zijn, vooral in vroeger eeuwen, op die zandplaat verongelukt. De uitdrukking wil dus in beeldspraak zeggen: Zedelijk verongelukken, het slechte pad opgaan. Zoo spreekt Van Lennep in „Ferdinand Huyck" van „meisjes, die de Breeveertien op zijn."

3. Soms wordt een volk aangeduid naar de spijs, die in den lande het meest geliefd en veel gebruikt is. Denk b.v. aan het vers van Bilderdijk in „De Waarheid en Esopus":

— — — — — — — — — —
Jack Pudding stond er bij,
En *Jean Potage* met *Hansworst*,
Gemonsterd op een rij.

De Engelschman eet graag *pudding*; de Franschman *potage* d. i. soep, de Duitscher *worst*. *Jack*, *Jean* en *Hans* zijn zeer algemeene voornamen. „Jean Potage" met zijn muts is dus de vroolijke Franschman, die wel gemutst het leven doorgaat.

4. *Niet* grimlachen, maar „lachen in zijn vuistje" zegt men. Het duidt aan: lachen voor zich alleen, meest wijl men anderen te slim is geweest. Iemand lacht dan, maar dekt zich met de hand het gezicht, waarbij de hand gebogen wordt, en dan den vorm van een vuist nabij komt. 't Is, hoe men 't wil verklaren, lachen in het verborgene, niet zoo, dat ook anderen meedoen.

5. *Farao* was eer een titel dan een naam der koningen van Oud-Egypte. Zoo lezen we bij Mozes louter van „Farao," en later van Farao Necho en Farao Hofra. De titel beduidt waarschijnlijk „Zoon der zon."

6. „*Vaderlief*" is een wat fraaier naam voor „slaapmuts." Een „*Evaatje*" is een lang smal boezelaartje of schortje voor meisjes. De Vaderlief heet zoo als aanduiding van den drager, die er vaderlijk mee uitziet, daar zoo'n muts minder een dracht is voor jongelui. „Evaatje" ziet dáárop, dat het kleedingstuk bepaald voor vrouwen past. Potgieter gebruikt het hier, ietwat spottend, van een man met een boezelaar of voorschoot voor — wat bij sommige vakken past — en die, een slaapmuts daarbij op hebbende, er nu juist niet bevallig uitziet.

Onze lezer F. P. de H. te J. schrijft:

Graag wilde ik weten, of in de volgende zinnen 't woordje *dat* mag worden weggelaten of niet. Ik las beide zinnen in een boek, dat dit jaar uitgegeven is, en dat wemelt van zulke zinnen, waaraan „dat" ontbreekt, m. i. ten onrechte.

. . . . „Nu moet u wel bedenken, dat het zeer goed mogelijk is, (dat) het geheele geval niets te beduiden heeft" . . . . enz. . . . . „Ik heb je getoond, (dat) het mij een onmogelijkheid is" enz.

Onze lezer heeft volkomen gelijk, als hij zulke zinnen beslist afkeurt. De uitlating van „dat" is anti-Nederlandsch, en behoort tot den *slechten* handelsstijl. In een boek is het al heel treurig.

Dan zendt de heer De H. ons circulaires met zijn kantteekeningen. In no. 1 komt voor deze zin:

„Van de mij verleende vergunning is gebruik gemaakt, en *doet het mij* genoegen te kunnen mededeelen, enz."

Moet dit niet zijn, *en het doet* mij? vraagt onze lezer.

Zeer zeker, al die zinnen met „en zullen wij," „en wenschen wij," behooren alweer tot den *slechten* handelsstijl, helaas! niet tot dezen alleen.

https://achterderug.nl

hun kaart, welke blijkbaar ook een derde tot reisbiljet strekt. Weemoedig ziet de dienstdoende conducteur het drietal na.

De derde is een heer van middelbare grootte, op reeds gevorderden leeftijd. De stijf gestreken grijze knevel bij korten baard geeft iets vastberadens aan het wit-marmeren gelaat. Dat gelaat staat somber, ziende zonder te zien. Droomerig werpt het den blik meer achterwaarts dan vooruit, naar binnen, naar het verledene.

Want die net gekleede man, wiens voorkomen den man van stand, den patriciër, den edelman verraadt, is een misdadiger, is een gevangene. Kiesch-beleefd heeft de eene dienaar der wet zich op den achtergrond gehouden, en de andere voldoet nauwelijks voldoende aan zijn plicht om vlak naast het slachtoffer te blijven om de aandacht van het nieuwsgierige publiek te ontwijken.

Beiden zwijgen.

Wie is die eenmaal rijke, die nu alles, zelfs zijn vrijheid mist?

Laat mij u antwoorden. Die man genoot nog niet lang geleden de gulden vrijheid aan de zijde zijner echtgenoote te midden der vreugde van het rijkelui'sleven in hoogere kringen, genietende al de onderscheidingen van de aanzienlijke standen. Gezien en ontzien, geacht en geëerd had hij aller vertrouwen en meende men de grootste geldsommen zeker onder zijn accuraat trouw beheer. Maar de duivel van hebzucht, de nooit rustende sater der onvoldaanheid, heeft dezen reeds oude van dagen aangegrepen, de vampyr van „het nooit genoeg" omslingerde hem met een snoer van dobbelsteenen en speelkaarten. En zijn slachtoffers vielen, en hij viel over hen, voorgoed, voor altijd; want zijn val was groot, te grooter omdat hij zoo hoog stond.

Straks werd hij binnengeleid in de nauwe cel, vervangende alle schittering en paleis-gedoe in de moderne salons van de villa's en stadshuizen der hedendaagsche aristocratie.

En nu voor eenige uren is de gevangenis van dezen edelman-misdadiger door speciaal verlof van den Minister van Justitie ontsloten. En nu wandelt hij daar voor mij uit op het perron van het spoorwegstation te N.

Wat dan? Om één uur kwam hij hier, thans is het twee uur later. En in die twee uren heeft hij den zwaren gang gemaakt naar de provincie-stad, waar zijn gade in eenvoud, in eenzaamheid en vergetenheid is gaan wonen. Voor 't laatst kwam hij haar zien, neen, *haar* niet, wel het stoffelijk overschot. Zij is eindelijk bezweken. De drukkende last werd haar te zwaar en het lichaam stortte in. Dit bericht bereikte ook de binnenste cel der gevangenis te Sch. En *hij* kwam om haar onder zuchten en tranen een laatst „vaarwel" toe te roepen. Is het wonder, dat het oog strak staat en als van wanhoop spreekt?

Eenmaal was alles schoon en heerlijk. Alles, wat de wereld bieden kon, werd met volle teugen genoten. Het leven was versierd met de franje der ijdelheid, met de ijskristallen van den roem, die schitterden in de stralen van de voorspoedzon; en velen bewonderden schoonheid en tijdelijke pracht.

En toen bogen de takken onder den zwaren last en knakten af, en zelfs de oude stam verloor z'n kruin, — en de boom stond daar in nachtelijken donkeren mist.

Daar wandelt hij nog eenige oogenblikken als in het land der vrijheid. Straks wordt een vochtig-vuile derde klas coupé voor hem open geworpen. En de reis gaat weer voort tot naar, tot in den kerker.

Wat moet er omgaan in de ziel van dezen arme?

Een ruwe kwant scheldt mijn medelijden voor sentimentaliteit, en ik antwoord hem: „Die meent te staan, zie toe, dat hij niet valle."

Nog één sombere blik van den ongelukkigen gevangene over de stad, waar nu het lijk zijner eens met hem van het leven genietende gade rust, en de trein rijdt voort, den mist in.

O zonde, wat zijt gij wreed, wat zijt gij vreeselijk!

Bereike u, arme gevangene, in uw kerker het heerlijke Evangelie van Jezus Christus, dat waarlijk vrij maakt!

L. K.

VARIA.

Tweeërlei logica.

Een klopte bij het dolhuis aan
En vroeg hem daar een plaatsje af te staan.
„Loop heen man! Ben je gek?" riep grimmig de portier.
„Ja zeker," sprak de man, „waarom kom 'k anders hier?"

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Aangename ervaringen. — Geneigd. — Vergeving. — Klankverandering. — Mof. — Etgroen. — Etmaal. — Achterbaks. — Scharen. — Gade. — Tijloos.

Aangename ervaringen deed ik dezer dagen op.

Het bleek mij namelijk uit verschillende brieven, hoe de arbeid, aan „Letteren en Taal" besteed, de antwoorden op enkele vragen, enz., geen ijdel werk zijn, maar door velen worden op prijs gesteld, en men ook inziet waar het om gaat in den strijd voor de zuiverheid onzer taal en tegen haar verbastering. Er is op dit gebied zooveel, dat ontmoedigt, ook, helaas! binnen onze Christelijke kringen, dat elk teeken, hetwelk op een keer ten goede wijst, op hoogen prijs dient gesteld.

Vermakelijk, als 't niet treurig was, is wat een hooggeacht lezer ons meedeelt omtrent het gebrek aan taalgevoel, en begrip van goede uitdrukking. Dan vervolgt hij:

„Uw strijd heeft geheel mijn hart. Als ge b.v. een zin leest als dezen: „Zooveel is in elk geval zeker, dat op het Congres een beslist democratische stemming merkbaar was, dat ook velen van een inlandsche aristocratie den slagboom wilden doen wegvallen, welken de adat tusschen hen en het volk heeft in 't leven geroepen, en, het zij er voor mijne persoonlijke rekening bijgevoegd, welke ons bestuurstelsel heeft gehandhaafd," en ge leest dat dan in een lezing van een Mr., (orgaan der Ned. Zend. Vereen. Juni l.l. blz. 125) dan bemerkt ge eenigszins, hoever 't reeds met de verbastering onzer taal gekomen is. 'k Heb mijn studeerende jeugd dien zin eens voorgelegd, om ze te zuiveren en in behoorlijk Nederlandsch om te zetten. En toen kwam 't woord „opheffen" (tot hun verwondering eenigszins; want nu zouden ze 't haast nóóit meer gebruiken) goed te pas."

En ten slotte zegt hij terecht: „Zooveel mogelijk onze taal logisch zuiver te maken is, naar mijn innige overtuiging, meer dan een aardigheid, meer dan een stokpaardje, maar bepaald van nationaal belang."

Juist zoo; mochten allen het inzien!

Twee vragen van Mr. E. A. F. Th. te D. H., die bijeen kunnen gevoegd:

Is het mogelijk duidelijk aan te wijzen, zoodat vergissen bijna onmogelijk is, wanneer men behoort te zeggen *„geneigd* en wanneer *genegen*? In sommige gevallen is het wel duidelijk aangegeven. Men zegt b.v.: Ik ben dien man, die vrouw *genegen*, en hij is *geneigd* tot allerlei kwaad. De substantieven „genegenheid" en „geneigdheid" staan daarmee natuurlijk in verband. Kan men b.v. beide zeggen: „De geneigdheid des harten en de genegenheid des harten gaat uit naar den Heer?" —

Een dergelijke vraag omtrent de woorden; *„vergeving"* en *„vergiffenis."* In den Bijbel wordt, naar ik meen, door elkaar gesproken van „vergeving" en „vergiffenis" van zonden. Misschien bestaat er geen verschil.

Antw. — Oorspronkelijk zijn „geneigd" en „genegen" niet alleen twee vormen van eenzelfde stamwoord, maar ook van *gelijke beteekenis.* (De onderscheidingen, die de taalboeken maken, zijn van later dagteekening.)

De Statenbijbel zegt zoowel *„geneigd* tot alle kwaad" als *„genegen* tot den wijn," en ook nu nog zeggen we: hij is daartoe niet „geneigd" of „genegen."

Allengs echter is er door het verloop der taal ook zeker verschil ontstaan, waarvan dusver het gevolg is, dat men „genegen" altijd gebruiken kan waar „geneigd" ook goed is, maar niet omgekeerd.

„Geneigd" laat zich namelijk in onze huidige taal alleen

https://achterderug.nl

de Engelschen afstaan, vijftien millioen gulden betalen aan de kooplieden tot schadevergoeding voor hun opium en een oorlogsschatting van zestig millioen gulden. Over den handel in opium werd in het vredestraktaat niet gesproken.

En na den oorlog ging het als vóór den oorlog. Met medeweten der Engelsche overheidspersonen werd voortdurend opium binnengesmokkeld, thans in de vijf havens, en het gebruik nam meer en meer in China toe. Eindelijk vroeg Engeland, dat China het verbod van opium-invoer zou opheffen. Dat zou het beste middel zijn tegen den sluikhandel. De regeering kon dan immers invoerrechten heffen en er dus nog voordeel van hebben. Doch de keizer antwoordde: „Ik kan niet meer beletten, dat mijn volk zich met opium vergiftigt; maar dat ik voordeel zou trekken uit de zonde van mijn volk, daarvoor beware mij de Hemel."

En toch heeft hij het gedaan. De Engelschen, thans samen met de Franschen, die in Achter-Indië buren van China zijn, voerden een tweeden oorlog (1857—1860) tegen het Hemelsche rijk, een oorlog, die met groote wreedheid gevoerd werd. Te Peh-Tang b.v. werden de Europeanen wèl ontvangen, en de commandant van de vloot beloofde de inlanders volkomen veiligheid. Toch werd de stad geheel geplunderd, en een groot deel der inwoners, inzonderheid vrouwen, pleegde zelfmoord, om aan erger lot te ontkomen. En tegelijk las men in Fraser's Magazine, een Engelsch tijdschrift, dat het Engelsche leger bezig was de duisternis van het heidendom te verdrijven, en het ijzeren juk daarvan te vervangen door den veredelenden invloed van het Christendom. Gelukkig dachten niet alle Engelschen er zoo over. In het Parlement werd de oorlog bij meerderheid van stemmen afgekeurd; de regeering echter ontbond het Parlement en de nieuwe Kamer keurde het beleid der regeering goed.

De oorlog eindigde met de inneming van Peking, waar het zomerpaleis des keizers verwoest en verbrand werd. Toen werd de vrede gesloten; nog zes havens werden opengesteld; ook de scheepvaart op de groote rivieren werd vrijgegeven; aan de zending mochten geen hinderpalen in den weg worden gelegd; de invoer van opium moest voortaan vrij zijn, alleen gedrukt door inkomende rechten. De keizer, die zijn eigen zoon door den opium verloren had, teekende het traktaat van Peking, en stierf het volgende jaar van verdriet.

Zoo kwam de opium in China door het zwaard. Voortaan kon iedere handelaar vrij het vergif in China binnenvoeren, en trachten koopers te vinden. Het gebruik nam toe, en steeds meer geld ging China uit. Toen besloot de regeering tot opheffing van het verbod van opiumkweeken. Immers, zoo de opium in China verbouwd werd, zou de winst niet in Engelsche, maar in Chineesche handen komen, en verminderde alzoo niet het nationaal bezit. En voortaan zag men meer en meer van de beste korenvelden in gebruik nemen voor opium. De eene landman na den ander ging tot de cultuur over, ook al wilde hij zelf het niet gebruiken, want op opium werd meer verdiend dan op koren; de prijs kon met het oog op de hooge invoerrechten hoog gehouden worden. Maar China is een overbevolkt land en kan van zijn productie van rijst en tarwe niet veel missen, zoodat juist door den opium hongersnood dreigde, zoodra eens een oogst eenigszins mislukte.

De trek naar opium werd langzamerhand sterk onder het volk. Eerst rookte men in het geheim, maar weldra geschiedde het in het openbaar. Eerst werd de opiumrooker voorwerp van de algemeene verachting; weldra zag men er niets onbehoorlijks meer in. En de ontwikkelden, de geleerden, die begrepen, welk een ellende de opium in het land zou brengen, begonnen met er tegen te waarschuwen, en eindigden dikwijls met zelf ook opium te gebruiken.

Vijftig jaren heeft dat geduurd. En nimmer heeft een nationale ondeugd zoo sterk zich meester gemaakt van een groote natie als de opium gedaan heeft in China. Iedereen weet en beseft, hoe groot de ellende is; groot is het aantal van hen, die in dagen van krankheid en afmatting zich hebben laten verleiden tot een enkele pijp, en die nu den dag vloeken, dat ze begonnen zijn. En dan gedenkt men, hoe honderd jaar geleden het volk welvarende was, toen de „vreemde rook" nog maar alleen in de kustplaatsen bekend was. Is het dan wonder, dat in onze dagen de Chinees de vreemdelingen haat; dat „vreemde duivels" de gewone titel is, waarmee hij ze noemt; en dat het voor de zendelingen uiterst moeilijk is, het vertrouwen te winnen, vooral van de ontwikkelden? Is het wonder, dat de Chinees niet weten wil van den godsdienst der Europeanen?

Een zendeling-zuster van de China-Inland-Mission bezocht in den zomer van 1886 de stad Shao-hsing. Zij trad een aanzienlijk huis binnen, en vier vrouwen luisterden een tijdlang aandachtig naar haar. Daar hoorde de oudste, een dame van negentig jaar, den naam Jezus. „Wat," riep ze uit, terwijl ze opstond en op de zendelinge toetrad; „waag het niet meer dien naam te noemen. Gij vreemdelingen komt met opium in de eene hand en Jezus in de andere." Ze nam het boek, dat de Engelsche in de hand hield en las een paar regels, tot zij den naam Jezus zag staan. „Neem het weg!" riep ze uit; „we willen niets weten van uw opium en uw Jezus!"

In de provincie Honau werd het eerste zendingsstation verwoest door een opgewonden menigte, aangevoerd door de gestudeerden, die de zendelingen de stad uitdreven met de woorden: „Gij hebt ons paleis verbrand; gij hebt onzen keizer vermoord; gij vergiftigt ons volk, en nu wilt *gij ons* leeren wat deugd is!"

„Als gij," zoo schreef een Chineesch blad in Canton, „als gij uw misdaad zoudt willen uitbranden, al het hout van het keizerrijk zou niet voldoende wezen voor brandstof, en al het water van den grooten oceaan zou onzen wrok niet kunnen afwasschen."

Dat heeft de opium gedaan!

(Wordt vervolgd.)

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

B. C. te G. — De eerste „Timotheüs" werd nu een goede vijftig jaar geleden geschreven door Ds. J. de Liefde, toen predikant te Amsterdam. Een geheele jaargang met enkele plaatjes vormde een boekdeeltje, in gewoon formaat, van een 300 blz., zeker nog geen derde van een jaargang van den huidigen Timotheüs. 't Was een maandblad en „tijdschrift voor de jeugd." Het werd boeiend geschreven, en had vooral zeer pittige briefwisselingen. Toch was er in die dagen zóó weinig steun te vinden voor iets dergelijks, dat zelfs een zoo hoogst bekwaam man als De Liefde, na ettelijke jaren, zijn taak moest opgeven. De kosten werden niet gedekt. Vele verhalen uit „Timotheüs" zijn echter herhaaldelijk uitgegeven.

„Timotheüs" herleefde als het ware na eenigen tijd in „Samuël," een maandblad voor de jeugd, geschreven door E. Gerdes, leerling van De Liefde. Dit blad gaf meer, en leefde ook veel langer.

De tegenwoordige „Timotheüs" overtreft de beide genoemde bladen verreweg in grootte, fraaiheid, platen, enz. Ook de inhoud is natuurlijk gansch verschillend, wijl het blad van thans voor *jong* en *oud* is bestemd, en ook door beide gelezen wordt. We hoorden echter pas, dat het te klein wordt en er daardoor veel moet wachten. Ik sluit me dan ook gaarne bij den wensch aan, dat alle lezers, door nieuwe te winnen, een vergrooting van „Timotheüs" mogelijk maken.

https://achterderug.nl

Niet overal ging het zoo vijandig toe. Ter hoogte van Yonkers ging Hudson aan land en had bij die gelegenheid een feestmaal met een der stamhoofden.

De hoop nog niet willende opgeven, zette Hudson een kleine boot uit en verkende de rivier verder tot bij het tegenwoordige Waterford; maar zij werd steeds ondieper. Tegelijkertijd was een scheepstimmerman aan wal gegaan en werd het schip gerepareerd. Daarna werd de terugreis aanvaard.

Bij zijn verblijf in Dartmouth (een Engelsche haven) werd Hudson uit jaloezie door de Engelschen opgehouden, maar op een gunstig oogenblik wist men te ontsnappen en werden de Oost-Indische Compagnie het verslag en de kaarten der verkende streken in handen gesteld.

Het einde van Hudson was tragisch. Nooit zag hij de schoone oevers van de door hem ontdekte streken weder. Op een zijner latere reizen werd hij in de noordelijke baai, die tevens naar hem is genoemd, door muitend bootsvolk met zeven man en zijn zoon in een open boot geplaatst, en machteloos overgegeven aan de elementen, die hij zoo vaak had getrotseerd.

JOH. V.

LETTEREN EN TAAL.

Wagerecht. — Beunhaas.

De heer Mr. E. A. F. Th. te D. H. vraagt:

1. Wat heeft men te verstaan onder „*Wagenrecht*," in den zin, dat men iemand aanbeveelt „wagenrecht te gaan zitten in een rijtuig met weinig plaatsruimte?"

Antw. — *Wagerecht* (*niet* wagenrecht) komt af van „wage," d. i. *weegschaal*. De waag is de plaats waar gewogen wordt. Moet nu iemand „wagerecht" gaan zitten, dan wil dit zeggen: rechtop, gelijk de evenaar van de weegschaal in het huisje staat, als de schalen gelijk zijn. Hij mag niet naar de eene of andere zijde overhellen en dus onnoodig plaats beslaan.

2. Vanwaar het zoo veelvuldig gebruikte woord „*Beunhaas*" en hoe kan de beteekenis van dat woord het best worden omschreven?

Antw. — Een *Beunhaas* is in den strikten zin iemand, die als tusschenpersoon dient tusschen den groothandelaar of den makelaar, en den kleinhandelaar of kleinen winkelier, die niet bij groote partijen tegelijk kan inslaan. Beunhaas heet in verband daarmee ook hij, die tracht iets te verdienen door in het klein op te koopen en van de hand te doen, die „commissiën" op zich neemt, die soms op alle wijs scharrelt om aan den kost te komen. De Beunhaas is altijd de als min beduidend beschouwde, die zien moet hoe hij er komt.

Wat den oorsprong van het woord betreft, *Beun* is getimmerte, schuur, zolder, die tot berging dient van voorraad. Nu zoekt een haas zijn voedsel gewoonlijk op het vrije veld, waar kool en koren staan. Doch als de nood zeer erg nijpt, zou het kunnen gebeuren, dat zelfs de schuchtere haas de beun binnenloopt om wat te knabbelen te vinden. Aan zulk een haas nu doet hij denken, die terwijl hij den handel niet kan drijven zooals hij wel zou willen, er toch van moet leven. Hij moet zijn kost zoeken en ophalen zoo goed het lukken wil, en waar er ook maar kans op is.

A. J. H.

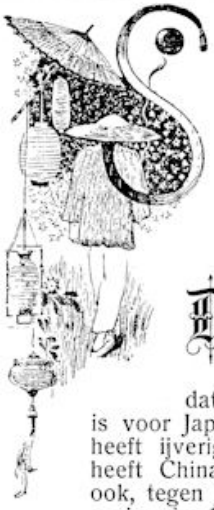

Studies over China.

Door A. LUKKIEN.

VII. (Vervolg.)

De slavernij van den opium.

Doch er komt licht in de duisternis. Niet doordat de Engelschen hebben opgehouden met den invoer, maar doordat China wakkerder wordt, en dat wel door Japan. Het lot van China is voor Japan een waarschuwing geweest; Japan heeft ijverig gewaakt tegen den opium. En nu heeft China gezien in 1894, dat het, hoe groot ook, tegen Japan niet opgewassen was; het heeft gezien in 1903 en '04, dat Japan in zijn jonge kracht zelfs Rusland overwinnen kon. En China heeft de les ter harte genomen. Het heeft begrepen, dat het zwak was door eigen schuld, en de regeering van den pas overleden keizer, of liever van de pas overleden keizerin-weduwe, heeft maatregelen genomen om tot een nationaal herstel te komen. Daartoe heeft het den strijd aanvaard tegen den opium, een strijd, die zonder voorbeeld is in de geschiedenis. In *tien jaren* tijd wil de regeering opiumgebruik en opium-invoer en opium-aanplant met wortel en tak uitroeien. Daartoe verscheen den 20sten September 1906 een regeeringsbesluit, dat in de Gazette de Pékin, het buitenlandsche Chineesche Staatsblad aldus opgenomen is:

„Sedert de beperkende bepalingen tegen het gebruik van opium zijn afgeschaft, kan men zeggen, dat dit vergif in geheel China is doorgedrongen. De opiumrooker verkwist zijn tijd en verwaarloost zijn arbeid, verwoest zijn gezondheid, verarmt zijn gezin, en de armoede en de zwakheid, die in de laatste tientallen van jaren onder ons zijn toegenomen, zijn ontegenzeggelijk het gevolg van deze oorzaak. Het spreken over deze dingen maakt ons verontwaardigd, en waar we er tegenwoordig naar streven ons rijk te versterken, daar zijn we verplicht ons volk te vermanen, opdat allen begrijpen, dat het noodig is zich van deze boeien te bevrijden, en zoodoende van krankheid tot gezondheid te komen.

„Wij bepalen hierbij, dat binnen den tijd van tien jaren het kwaad, veroorzaakt door inlandschen en vreemden opium, moet uitgeroeid worden. De Staatsraad (Tsjing-Woe-Tsjoe) moet zulke maatregelen voorstellen en aan onze goedkeuring onderwerpen, als dienstig kunnen zijn om het gebruik van opium en het kweeken van de plant geheel te verbieden."

Twee maanden later, tegen het einde van November, verschenen de regelingen tot uitroeiing van het opiumgebruik.

In de eerste plaats komen maatregelen tegen het kweeken. Akkers, waarop tot dusver geen opium werd gekweekt, mogen niet voor de cultuur in gebruik worden genomen. De overheden moeten nauwkeurig noteeren, hoeveel grond in elke plaats tot dusver gebruikt werd voor de cultuur, en die grond moet ieder jaar met een negende deel verminderd worden. De overheden moeten nazien, en de landman, die zich niet aan de bepalingen houdt, wordt gestraft met verbeurdverklaring van zijn grond. En wanneer de overheid van dorp of provincie er in slaagt, de cultuur binnen den tijd van negen jaar uit te roeien, krijgt ze van de regeering een belooning.

In artikel 2 van de maatregelen schat de regeering het aantal opiumgebruikers op 30 à 40 % van de bevolking. Om al die menschen van den opium af te krijgen, bepaalt de regeering, dat niemand voortaan opium koopen mag, die geen vergunning heeft. Alle rookers krijgen thans vergunning; nieuwe vergunningen worden echter niet uitgegeven, zoodat er geen nieuwe rookers bij zullen komen. Ieder, die gewoon is opium te gebruiken, moet zijn naam opgeven; hij krijgt dan een papier ter invulling, waarop hij naam, leeftijd, enz. opgeeft, en de hoeveelheid opium, die hij dagelijks gebruikt. Voortaan kan hij zulk een hoeveelheid krijgen, maar niet meer, en steeds onder contrôle.

https://achterderug.nl

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Meuteren. — Merodeme. — „De bruin." — Rijksappel. — Dollar. — Uitlating. — Tegen de lamp. — Wit voetje. — Stokvisch.

De Heer C. K. te T. vraagt:
Gaarne zou ik U omtrent enkele woorden inlichtingen vragen, wat betreft beteekenis en afkomst van:

1. *Meuteren*, synoniem met zaniken, vervelend doen.

Antw. — Dit gewestelijk woord is wat men noemt een *herhalingswoord*, (frequentatief), een werkwoord dat herhaling der handeling aanduidt. Zulke w. w. eindigen bij ons doorgaans op *elen* of *eren*: *waggelen*, *babbelen*, *ploeteren*, *leuteren*, en zijn afgeleid van andere w. w., die echter vaak in onbruik geraakt of niet zoo aanstonds kenbaar zijn. *Stotteren* b.v. komt van *stooten*. „Stotteren" is herhaald stooten. *Wandelen* komt van *wenden* en is zich gedurig naar deze of die zijde bewegen.
Meuteren komt van *muiten*, d. i. ergens tegen opkomen, zich verzetten. Wie „meutert" heeft telkens wat in te brengen, is ontevreden, verzet zich. De wisseling van *eu* met *ui* is zeer gewoon in de Oostelijke gewesttaal. Over onze Oostergrenzen klinkt zelfs *eu* altijd als *ui*.

2. *Merodeme*, op *merodeme* zijn, gelijk men zegt van iemand, van wien men niet weet, waar hij uithangt.

Antw. — Ook dit is gewesttaal. Het is een — zeer bedorven — uitspraak van „op maraude zijn." „Maraude" (spreek uit: „maróde") is *strooptocht*. Men bezigde het vooral om de tochten van plunderend, zwervend krijgsvolk (maraudeurs) aan te duiden. De beteekenis zal nu wel duidelijk zijn.

3. Dat kan de bruin niet trekken, m. a. w.: dat kan ik niet bekostigen.

Antw. — „De bruin" is hier de naam van een *paard*. De uitdrukking beduidt: dat is voor mijn beestje, voor mijn geringe kracht, meestal geldelijk vermogen, te veel.

X. te IJ. vraagt:
1. Wat beduidt de „rijksappel?" Wat is de oorsprong daarvan, enz.

Antw. — De Rijksappel is een zinnebeeldige figuur, die de vorst op munten, zegels enz. in de linkerhand draagt en die ook tot de sieraden en zinnebeelden behoort, die bij hooge gelegenheden gebruikt worden.
Oorspronkelijk waren het, o. a. bij de Romeinen, drie „appels," die de drie toenmaals bekende werelddeelen voorstelden, over welke Rome gebood. Zoo was de rijksappel het beeld van *gebied*, *gezag*. Later werd er een beeldje der overwinning op geplaatst.
Daarna verving het Christelijk kruis het heidensch beeldje en voerden de keizers van het Oosten en die van het Westen (Duitschland) den rijksappel. Ook koningen deden dat en de appel behoort tot de kroonteekenen of „insignes," gelijk de scepter.

2. Waarom wordt een dollar aangeduid door 't teeken $?

Antw. — Het woord *dollar* komt van *daalder* of *Thaler* en duidt aan een muntstuk van *f* 2.50 in waarde, verdeeld in 100 cents. (1 cent 2½ ct. Nederl.)
De aanduiding met $ is eigenlijk een doorstreepte 8, die wijst op het vroegere Spaansche geldstuk van 8 realen, dat ongeveer evenveel waard was. Men schrijft ook wel met een doorschrapte D.

3. Hoe vindt u de schrijfwijze: (b.v.) „Dit moet vooral bedacht," in plaats van „bedacht *worden*?"

Antw. — Spaarzamelijk en met oordeel gebruikt, kan deze afkorting tot het levendige en krachtige van den stijl bijdragen, b.v.: „Dat dient opgemerkt," — „Veel moet verbeterd," enz. Doch in den regel is de weglating van „worden" af te raden.

De heer Mr. E. A. F. Th. te D. H. vraagt verder:
1. Vanwaar de synonieme uitdrukking om te kennen te geven, dat 't iemand in eene of andere onderneming is tegengeloopen: hij (zij) heeft aan de lamp gelikt, of hij (zij) is tegen de lamp geloopen? — In de praktijk doet zich toch niet voor, dat men tegen een lamp loopt, en wat zou het beteekenen, aan een lamp likken?

Antw. — We moeten hier denken aan *hang*lampen, gelijk ze oudtijds veel in gebruik waren, hanglampen gevuld met *olie*. Wie in den donker in een kamer of zaal loopt, kan licht tegen de lamp loopen en zoo onverwacht olie over 't lijf krijgen. Daarom beduidt de uitdrukking dan ook een onheil krijgen, dat men niet had vermoed. Wegens de olie die hem bevlekt, zegt men spottenderwijs: dat iemand „aan de lamp gelikt heeft."

2. Vanwaar de uitdrukking: „*Een wit voetje bij iemand hebben*," in den zin van: goed bij iemand staan aangeschreven, in iemands gunst staan, gemakkelijk iets van iemand kunnen gedaan krijgen. En waarom juist „voetje" en niet „voet"? —

Antw. — Deze schijnbaar vreemde uitdrukking wil eigenlijk zeggen: Zoo bij iemand in de gunst staan, dat men zich meer mag veroorloven, meer mag doen dan anderen, vrijer met hem zijn. De „witte voet" is de ontbloote voet, zonder schoen of kous. Vroeger liepen gewone lieden in hun werk, als 't even ging, vaak blootsvoets. Op het platteland ziet men dat in den zomer nog dikwijls. Doch moest men bij zijn meerdere wezen, dan eischten fatsoen en eerbied, dat men schoenen aandeed. Wie blootsvoets kwam bij iemand, die boven hem stond, van wien hij afhing, moest wel op een „goeden voet" met hem staan, een wit voetje bij hem hebben, heel vrij met hem zijn. Zoo zegt men ook: hij sprak zonder er doekjes om te winden, d.i. vrijuit.
„Voetje" voor „voet" is een eigenaardigheid uit de volkstaal, die graag het verkleinwoord gebruikt om iets sterk te doen uitkomen. „'t Is een baasje," „'t was me een leventje," enz.

3. Vanwaar de uitdrukking, als men wat onder elkaar te verdeelen heeft: „*Ieder wat van de stokvischvellen?*" En waarom juist de vellen en niet de stokvisch zelf?

Antw. — Twee dingen dienen hierbij wel opgemerkt. Dat de uitdrukking oorspronkelijk luidt: „Ieder wat van de stokvisch." En dat zij gewoonlijk wordt gebruikt, als er niet veel te deelen valt, zoodat elk voor zich maar weinig krijgt.
Voorts ligt de oorzaak, dat er hier nu van stokvisch wordt gesproken, daarin, dat stokvisch gemakkelijk mee te nemen en te bewaren visch is, daarbij zeer voedzaam, en vroeger — wellicht nog — veel meegenomen werd op schepen, die oudtijds niet van allerlei in voorraad konden hebben als thans. Op den „beurtman" b.v. kon men soms geen ander middagmaal krijgen dan stokvisch. 't Was de gewone scheepskost, dien de maats op een schip gezamenlijk verorberden. Dit verklaart het gezegde: elk zijn deel.
De „vellen" kwamen er later bij. 't Is een spotachtige uitdrukking, die zeggen wil, dat er niets bijzonders te deelen valt; dat het haast de moeite niet waard is.

A. J. H.

https://achterderug.nl

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Van waar het woord „Kwibus" (of misschien in den Latijnschen vorm Quibus) dat meer nog voor mannen dan voor vrouwen gebruikt wordt, in den zin van guit, oolijkert, schalk en dergelijke? Men wil er, indien ik wel heb, niet juist altijd een *ongunstige* eigenschap of karaktertrek, veel minder nog een ondeugd mee te kennen geven! N.

Antw. — Zoover *mijn* waarneming reikt, wordt het woord eenigszins anders gebezigd dan hier is aangegeven, en wel om aan te duiden een verwaand, winderig heer, een praatsmaker en bluffer, een onbeduidend wezen. Het woord heeft, althans zoo is weder *mijn* ervaring, *altijd* een ongunstige beteekenis. Voor vrouwen heb *ik* het nooit hooren gebruiken.

Bestaat dus tusschen de meening van den geachten inzender en de mijne eenig verschil, nog meer onzekerheid is er, in het algemeen, over den oorsprong van het woord. Gaarne geef ik mijn gedachte, doch geef ze voor beter.

't Is, helaas! overbekend, hoe wij Nederlanders de dwaze en laffe gewoonte hebben, om een Fransch of ander vreemd woord mooier te vinden dan een Nederlandsch; b.v. liever „s'il vous plaît" te zeggen, dan „als 't u blieft." Deze ongunstige neiging, deze pitloosheid in ons volkskarakter, openbaart zich vooral in de steden. Zoo was Den Haag er vroeger, en ten deele nog voor bekend. Nog op 't eind der 18e eeuw verbaasde zich een dichteres als barones De Lannoy, Bilderdijks vriendin, over

„een graaf, een heer van 't hof,"

die Nederlandsch sprak. In vele Nederlandsche geslachten uit den hoogen stand, vooral in Den Haag, werd toen uitsluitend Fransch gesproken en Fransche briefwisseling gehouden, enz. Gelukkig zijn deze anti-vaderlandsche en stuitelijke onhebbelijkheden vrij wat geminderd.

Nu waren de jongelui uit de hooge kringen vooral oudtijds niet alleen taalbedervers maar zedebedervers ook. Er werd daar zeer los geleefd, tot in het ontuchtige toe. Trouwens niet in Den Haag alleen. Doch het was daar de stad der weelde, gelijk te Amsterdam de zetel des handels. Onder die hooge Haagsche jongelui werd „natuurlijk" ook bijna niets dan Fransch gesproken, waarin zelfs menigeen was grootgebracht! Ook de vele vreemdelingen, van gezantschappen enz., die destijds in die kringen vertoefden, spraken onderling meestal Fransch.

Nu moet men weten, dat het woord *quibus* (zuiver Latijn) in het Fransch, wel te weten in de straattaal, de beteekenis had en wellicht nog heeft van „geld;" van „de dubbeltjes," „de centen," „de aap," zooals men onder ons wel zegt. (Hoe de 3e en 6e naamval van een Latijnsch voornaamwoord die beteekenis kon krijgen, behandelen we hier niet.) De jongelui, bovenbedoeld, waren echte gelduitgevers, geldverkwisters, geldverspillers en geldzoekmakers, doch geen geldverdieners, en hadden het bij hun verteringen en schulden steeds druk over *quibus*, over geld. En daar de mindere man het woord zelf wel niet begreep, maar het zoo vaak door menig verwaand en opgeblazen en tot-niets-nut heertje hoorde gebruiken, noemde hij zulk een zelf ten slotte een *quibus*. Evenzoo noemde men ruim een eeuw geleden de Franschen hier dikwijls *Karmanjolen*, naar het lied de Carmagnole, dat zij graag zongen. En *quibus* bleef in gebruik tot nu toe.

A. J. H.

Uitvindingen en Ontdekkingen.

Electrische torpedo's.

Reeds verschillende pogingen zijn gedaan om een torpedo te besturen door draadlooze electrische stroomen. Men wil dus een torpedo, die in 't water ligt, van den vasten wal of van het schip uit besturen, zonder dat er een verbinding tusschen beide is. Een Fransch ingenieur, Gabet, heeft in deze richting onlangs weer iets nieuws uitgevonden.

Gelijk men weet is een torpedo voorzien van een machine met samengeperste lucht, die hem voortdrijft, en heeft hij een roer, dat vastgezet wordt om hem zijn juiste richting te geven. Met draadlooze telegrafie kan men — ook dat is bekend — tot op grooten afstand seinen overzenden. Door de electrische golven, die met groote kracht in de lucht gezonden worden, veroorzaakt men op het ontvangstation *contact*, electrische aanraking van twee deelen, die anders elkander niet aanraken. Dan kan op dat station de daar aanwezige stroom doorgaan, en telegraafseinen of dergelijke veroorzaken.

Nu heeft Gabet deze twee inrichtingen, de machine van den torpedo en de draadlooze telegrafie, met elkaar in verband gebracht. Hij gebruikt daarvoor in den torpedo een soort scheprad met acht bladen, dat draaien kan tusschen de polen van een electro-magneet. Zendt men van den wal af een schok, dan wordt die magneet magnetisch, en doet het wiel zóó ver draaien, dat de acht bladen zich een plaats verplaatsen. Men kan dus door telkens weer een schok te zenden het wiel geheel doen ronddraaien, maar in elke houding blijft het staan tot den volgenden schok. Staat nu zulk een blad horizontaal, dan kan het werken. Het maakt dan contact met een der machinedeelen van den torpedo, elk van de acht bladen met een ander machinedeel. De bewerker heeft het dus in zijn macht zóólang het scheprad te laten draaien, tot dàt blad horizontaal staat, dat hij wil laten werken, b.v. om te versnellen, te vertragen, stil te houden, naar rechts of links te sturen.

Intusschen is er één zwarigheid. Als hij b.v. het vijfde blad wil gebruiken, dan staan achtereenvolgens ook het 1e, 2e, 3e en 4e horizontaal en kunnen dus op hun machinedeelen werken. Om dit kwaad te voorkomen, heeft Gabet elk blad voorzien van een slangsgewijze buis, die er tegenaan bevestigd is. In die buis is een weinig kwikzilver. Staat het blad naar boven, dan vloeit het kwikzilver in de richting van de as van het wiel. Nu heeft de uitvinder het zóó ingericht, dat er alleen contact is, als het kwikzilver op het uiteinde van het blad staat. Ligt een blad horizontaal, dan helt zijn kwikzilverbuis een weinig af, en dan kan het kwik dus naar den buitenrand vloeien. Dit nu geschiedt in precies vijf seconden.

Wanneer derhalve een blad, dat geen dienst mag doen, horizontaal ligt, dan zorgt de bedienaar van het toestel er maar voor, dat het geen vijf seconden zoo blijft liggen. Hij geeft dus binnen vijf seconden een nieuwen schok. Ligt het juiste blad horizontaal, dan wacht hij langer dan vijf seconden. Er is dan contact met het gewenschte machinedeel, en dat duurt zoo lang tot hij een nieuwen schok geeft. Zoo kan hij dus het vernielende werktuig zenden waar hij het hebben wil.

De verlichte Niagara.

De Amerikanen weten wel, dat de Niagara-waterval een aantrekkingspunt is voor vele Europeanen, die hun land bezoeken. Om die aantrekking nog wat sterker te maken, heeft men plan voortaan elken zomer den waterval electrisch te verlichten. De gezamenlijke lampen zullen een lichtkracht hebben van ruim twee billioen kaarsen, en men verwacht, dat het licht gezien zal kunnen worden tot Toronto, aan de overzijde van het Ontariomeer, een afstand van ongeveer tien uren gaans. A. L.